

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

КОВАЛЬЧУК РУСЛАН МИКОЛАЙОВИЧ

Допускається до захисту:

В.о. завідувача кафедри
міжнародних відносин і
зовнішньої політики

д.е.н., доцент

Лимар В.В.

« _____ » _____ 2024 р.

**ЄВРОАТЛАНТИЧНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ФАКТОР НАЦІОНАЛЬНОЇ
БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ПРАВОВИЙ ТА ІНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР**

Спеціальність 291. Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії

Магістерська робота

Науковий керівник:

Лещенко Л. В., професор кафедри
міжнародних відносин і зовнішньої політики,
доктор політичних наук, професор

Оцінка: _____ / _____ / _____
(бали за шкалою ESTS/за національною шкалою)

Голова ЕК:

Кулявець В. Г., к.е.н., доцент

_____ (підпис)

Вінниця-2024

Ковальчук Р. М. Євроатлантична інтеграція як фактор національної безпеки України: правовий та інституційний вимір. Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», ОП «Міжнародні комунікації та медіація в умовах конфліктного врегулювання». ДонНУ імені Василя Стуса, Вінниця, 2024.

Метою роботи є розгляд проблеми забезпечення національної безпеки України та роль євроатлантичної інтеграції у цьому процесі. Використано аналітико-синтетичний, порівняльний, проблемно-хронологічний метод. Основними результатами роботи є дослідження особливостей процесу євроатлантичної інтеграції України з інституційно-правового виміру. Науковою новизною дослідження є аналіз змін поглядів держави і суспільства щодо Альянсу впродовж періоду незалежності.

Ключові слова: національна безпека України, євроатлантична інтеграція, партнерство з НАТО, правовий вимір інтеграції, інституційний вимір інтеграції
82 с., рис. 3. Бібліограф.: 96 найм.

Kovalchuk R. M. Euro-Atlantic integration as a factor of Ukraine's national security: legal and institutional dimension. Specialty 291 «International Relations, Social Communications and Regional Studies», Educational Programme "International Communications and Mediation in Conflict Settlement Conditions". Vasyli' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2024.

The purpose of work is to consider the problem of ensuring Ukraine's national security and the role of Euro-Atlantic integration in this process. Analytical-synthetic, comparative, problem-chronological method was used. The main results of the work are the study of the peculiarities of the process of Euro-Atlantic integration of Ukraine from the institutional and legal dimension. The scientific novelty of the study is the analysis of changes in the views of the state and society regarding the Alliance during the period of independence.

Keywords: national security of Ukraine, Euro-Atlantic integration, partnership with NATO, legal dimension of integration, institutional dimension of integration
82 p., fig. 3. Bibliography: 96 items.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	4
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. СТАН ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА І МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	9
1.1. Стан вивчення проблеми.....	9
1.2. Характеристика джерел	13
1.3. Методологічні засади дослідження.....	16
РОЗДІЛ 2. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ.....	20
2.1. Організаційно-правові та інституційні засади державної політики національної безпеки України.....	20
2.2. Генеза системи створення концептуальних засад державної політики національної безпеки України.....	25
2.3. Вплив Революції Гідності на зміну поглядів суспільства щодо ролі НАТО в забезпеченні національної безпеки України.....	31
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ	36
3.1. Аналіз нормативно-правової бази України щодо євроатлантичної інтеграції.....	36
3.2. Позиція НАТО щодо російської агресії проти України.....	41
3.3. Перспектива та переваги отримання повного членства України в НАТО..	47
РОЗДІЛ 4. ВПЛИВ ПОВНОМАШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ НА ПРОЦЕС ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ.....	55
4.1. Особливості узгодження позицій держав-членів НАТО щодо бачення України як повноправного члена НАТО.....	54
4.2. Україна як гарантія європейської безпеки.....	59
4.3. Результати Вільнюського саміту НАТО у 2023 році та гарантії безпеки для України.....	64
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ.....	73

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

НАТО – Організація Північноатлантичного договору

МЗС – Міністерство закордонних справ

ЄС – Європейський Союз

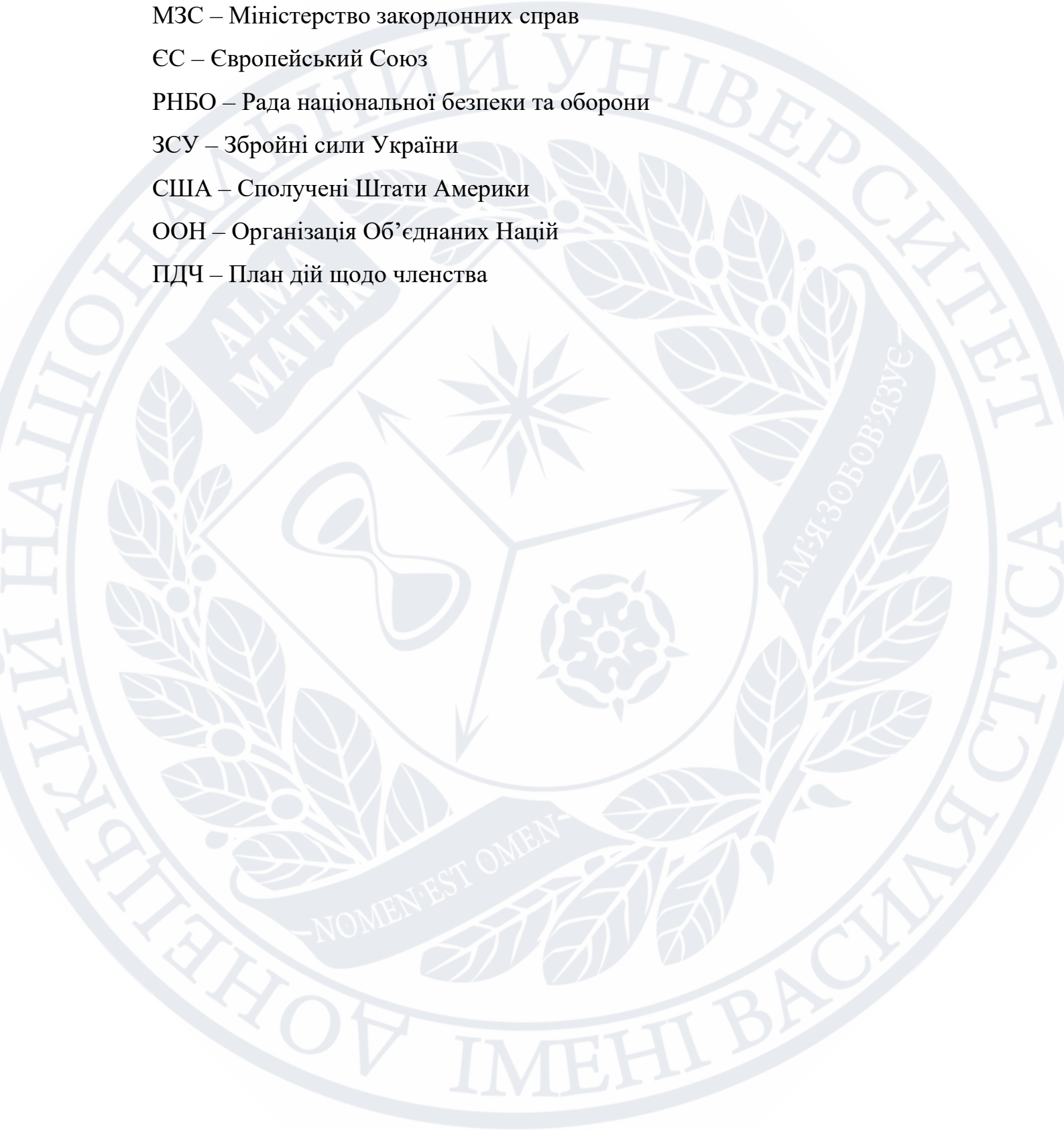
РНБО – Рада національної безпеки та оборони

ЗСУ – Збройні сили України

США – Сполучені Штати Америки

ООН – Організація Об'єднаних Націй

ПДЧ – План дій щодо членства

ВСТУП

Актуальність теми. Геополітичні пріоритети та національні інтереси є основою для формування безпекового та зовнішньополітичного курсу держави. Головними національними інтересами України на сьогодні є збереження незалежності держави із відстоюванням національних цінностей та культурної ідентичності, забезпечення добробуту та безпеки громадян України, розвиток економічного, культурного та соціального прогресу. Становлення та укріплення суверенітету України тісно пов'язано із участю та представленням України у світовому цивілізаційному просторі. У цьому напрямку важливим є співробітництво України з іншими державами та міжнародними організаціями на принципах взаємовигідного співробітництва та просування національних інтересів України.

Актуальним у вказаному напрямку є посилення співробітництва між Україною та Організацією Північноатлантичного договору. Сьогодні НАТО є активним учасником в геополітичному просторі. Альянс відіграє ключову роль у забезпеченні безпеки своїх членів та є найбільш потужним та певною мірою послідовним у своїх діях військово-політичним союзом.

Співробітництво між Україною та НАТО з метою набуття повноправного членства в організації зафіксовано у багатьох стратегічних документах держави, зокрема в Конституції України. Внесення змін до Конституції про євроатлантичний курс держави відбулося 7 лютого 2019 року. Внесені зміни зазначають «незворотність європейського та євроатлантичного курсу України». Дані зміни спрямовані на забезпечення незворотності України з курсу інтеграції до євроатлантичних структур та недопущення його ревізії наступними політичними силами, які проходять після усталення конституційного положення західного напрямку розвитку України.

В період 2022-2023 років Україна перебуває у найбільш тісному етапі співробітництва з Альянсом. Дослідження даної теми є вкрай актуальним для ширшого розуміння, що передбачає співробітництво з Альянсом для нашої

держави та які перспективи надає за собою повноправне членство України в Організації Північноатлантичного договору не лише в контексті нормативно-правової та законодавчої бази, але в суспільно-політичних перетвореннях у державі. Зростання необхідності співробітництва між Україною та Альянсом зумовлене безпрецедентним рівнем співробітництва між європейськими країнами, формуванням нових стратегій безпеки, які передбачають спроможність у збереженні європейської архітектури безпеки та подоланні нових загроз, спричинених російською збройною агресією проти України.

Про актуальність даної тематики свідчить наявність ряду аналітичних праць на тему євроатлантичної інтеграції, а також нових документів які відносяться до категорії формування безпекової політики держави на рівні міністерств та центральних органів виконавчої влади.

Об'єктом дослідження є проблема забезпечення національної безпеки України, роль євроатлантичної інтеграції як однієї з головних гарантій національної безпеки України.

Предметом дослідження виступає трансформація підходів щодо забезпечення національної безпеки України та ролі євроатлантичної інтеграції в цьому процесі.

Мета магістерської роботи: розглянути проблему забезпечення національної безпеки України, вказуючи на роль євроатлантичній інтеграції, як один з головних факторів національної безпеки України.

Завдання дослідження: відповідно до мети було визначено наступні завдання:

1. Дослідити стан вивчення проблеми.
2. Представити аналіз опрацьованих джерел.
3. Описати методологічні засади дослідження.
4. Визначити організаційно-правові та інституційні засади державної

політики національної безпеки України.

5. Дослідити генезу системи створення концептуальних засад державної політики національної безпеки України.
6. Проаналізувати вплив Революції Гідності на зміну поглядів суспільства щодо ролі НАТО в забезпеченні національної безпеки України.
7. Здійснити аналіз нормативно-правової бази України щодо євроатлантичної інтеграції.
8. Проаналізувати позицію НАТО щодо російської агресії проти України.
9. Проаналізувати перспективу та переваги отримання повного членства України в НАТО.
10. Дослідити особливості узгодження позицій держав-членів НАТО щодо бачення України як повноправного члена НАТО.
11. Проаналізувати роль України як гаранта європейської безпеки.
12. Підсумувати результати Вільнюського саміту НАТО у 2023 році та гарантії безпеки для України.

Хронологічні рамки роботи. Хронологічні межі визначалися з урахуванням комплексності політичних, економічних, політико-культурних та наукових чинників у процесі становлення відносин Україна-НАТО. Початковий рубіж досліджуваного періоду визначається 1994 р., коли Україною було підписано рамковий документ з НАТО «Партнерство заради миру», на якому будувались первинні сучасні відносини України з євроатлантичними партнерами. Верхня хронологічна межа роботи – 2023 р., коли було проведено Вільнюський саміт НАТО, під час якого створено раду Україна-НАТО, скасовано ПДЧ для України на шляху до Альянсу, обговорено гарантії безпеки для України та

окреслено подальшу співпрацю, зокрема в контексті протистояння проти російської агресії, між Україною та Організацією Північноатлантичного договору.

Територіальні межі дослідження. Територія держав НАТО та України.

Наукова новизна дослідження полягає в аналізі змін динаміки ставлення громадян України щодо отримання повноправного членства НАТО, демонструє зміну поглядів щодо Альянсу як гаранта національної безпеки України на державному рівні та ставлення Організації Північноатлантичного договору до України як до повноправного члена впродовж періоду незалежності.

Науково-практична значущість дослідження полягає в дослідженні особливостей процесу євроатлантичної інтеграції України, викликів та кризових аспектів процесу євроатлантичної інтеграції.

Апробація результатів дослідження. Вибрані аспекти кваліфікаційної (магістерської) роботи представлено у вигляді наукових тез на тему «Міжнародна співпраця України та НАТО у контексті російсько-української війни» на науковій конференції «Травневі студії» 5 травня 2023 року у місті Вінниця.

Обґрунтування структури роботи, її загальний обсяг. Кваліфікаційна (магістерська) робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків та списку використаної літератури. Загальний обсяг роботи 84 сторінок, з них основного тексту - 73 сторінок, список використаних посилань на 11 сторінках з 96 найменувань.

РОЗДІЛ 1

СТАН ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА І МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Стан вивчення проблеми

Вивчення проблеми євроатлантичного курсу України є доволі актуальним напрямком для проведення наукових досліджень у галузі міжнародних відносин, історії та інших суміжних галузях. Сьогодні, враховуючи події останніх років, можна спостерігати збільшення уваги до наукових досліджень, які пов'язані із безпековими та геополітичними аспектами, зокрема, щодо питання забезпечення європейської архітектури безпеки та процесу євроінтеграції України.

До теоретичних дослідників інтеграційних проєктів в світі та євроатлантичного проєкту належать такі дослідники, як Е. Гаас, який дослідив особливості інтеграційних процесів у Європі після закінчення Другої світової війни, Л. Ліндберг, який провів комплексний аналіз політичної та економічної складової інтеграційних процесів у Європі [68], Д. Мітрані з його працею «Система робочого миру» [70], у якій він описує бачення євроатлантичних інтеграційних процесів, А. Мілворт, який дослідив причини інтеграційних процесів та трансформації Європи у повоєнному періоді.

Щодо дослідників, які працювали над практичною складовою, можна виділити М. Алексієвець і Я. Секо [1], які дослідили розвиток зовнішньої політики України та проаналізували відносини України зі Сполученими Штатами, Європейським Союзом, НАТО та росією. Н. Андріянова [3] дослідила особливості розвитку Альянсу, перетворення в організаційній структурі. Е. Аїлбейлі [2] досліджує вплив інтеграційних процесів на зовнішньополітичну діяльність України після здобуття незалежності. С. Андрющенко [4] здійснила аналіз особливостей відносин у площині

Сполучені Штати – Європейський Союз – росія – Україна. С. Віднянський здійснив аналіз взаємовідносин між Україною та Організацією Північноатлантичного договору. Зокрема, в дослідженні окреслені особливості внутрішньої політики України, розбудова двосторонніх відносин України з основними євроатлантичними та європейськими інтеграційними утвореннями.

Значна кількість досліджень присвячена темі багатовекторності та впливу такої політики на відносини між Україною та Альянсом. Дана політика довгий час реалізовувалась державними органами влади та вважалась найбільш прийнятним підходом у вибудові зовнішньополітичних зв'язків між Україною та ключовими світовим акторами. До таких дослідників можна віднести працю М. Вітряка [9], у якій досліджено особливості реалізації політики багатовекторності та здійснено аналіз євроатлантичного курсу зовнішньополітичної діяльності України.

Велика кількість дослідників займалась дослідженням відносин між Україною та Альянсом крізь призму зовнішніх обставин та досвіду євроатлантичної інтеграції інших країн. Зокрема, К. Ніколаєць [34] досить ґрунтовно здійснив аналіз етапів розвитку відносин між Україною та Альянсом та розвитком самої організації впродовж років існування. І. Осадци [36] зробив дослідження вступу в НАТО держав, які пройшли євроатлантичний процес. Дослідник акцентував увагу на посткомуністичних державах, здійснив аналіз впливу російського фактору щодо інтеграції до НАТО у країнах Центрально-Східної Європи, проаналізував вплив вступу посткомуністичних держав на Альянс та на прикладі Болгарії підсумував переваги після вступу для цієї держави до НАТО. Зокрема, В. Струтинський [48] дослідив вплив російського фактору на імплементацію євроатлантичного курсу України.

Дослідницька діяльність у галузі євроатлантичного курсу зовнішньої політики України охоплює розкриття різних аспектів питання євроатлантичної інтеграції України. Серед них можна виділити такі ключові аспекти:

- *Історичний аспект.* Питання вивчення та дослідження формування процесу євроатлантичної інтеграції України розкрито у низці досліджень. Дані дослідження включають аналіз подій та етапи встановлення відносин між Україною та Альянсом, які вплинули на сучасний стан інтеграційної політики України до євроатлантичних структур. До таких досліджень можна віднести праці Мелешенко Т. та Волошина І. [32] які запропонували періодизацію відносин між Україною та Альянсом за такими періодами, як «налагодження стосунків та утвердження міжнародної суб'єктності», «період досягнень і сподівань», «період втоми й розчарування», «активізація внутрішньополітичних проблем».

До дослідників питання відносин Україна-НАТО можна віднести працю М. Алексієвець, який визначив періодизацію перебігу зовнішньополітичних та внутрішньополітичних процесів та їх вплив на трансформацію відносин між Україною та Альянсом.

- *Політичний аспект.* Дані дослідження спрямовані на аналіз політичних реформ та рішень, на поглиблення співробітництва між Україною та євроатлантичними структурами. Зокрема, деталізуються внутрішні процеси в Україні, які впливали на формування політики євроатлантичної інтеграції. Дослідженнями євроатлантичної інтеграції України з точки політичного аспекту займались Вітряк М., Гончаренко О. М. Лисицин Е. М., Вагапов В. Б., Денисов В. Н.
- *Соціокультурний вимір.* Аналіз процесу євроатлантичної інтеграції України з точки зору соціокультурних аспектів, зокрема, ставлення українського суспільства щодо реалізації безпекової політики держави шляхом набуття повноправного членства в Альянсі, загальне

бачення щодо формування політики України у сфері безпеки та оборони, вплив медіа на політичні настрої суспільства. До таких досліджень можна віднести праці Білого В., Копиця І., Зленко А.

- *Юридичний аспект.* До таких досліджень можна віднести наукові праці, присвячені вивченню питання євроатлантичної інтеграції України з правової точки зору. Вивченню деталей організаційно-правового забезпечення та змін, внесених у законодавство України у сфері реалізації політики безпеки та оборони, в тому числі, євроатлантичного курсу України. Даному аспекту присвячена праця В. Гомоная [13], яка описує періодизацію відносин між Україною та Альянсом. Зокрема, виділено особливості процесу євроатлантичної інтеграції, відхід від концепції позаблоковості, встановлення відносин між Україною та Альянсом та створення передумов щодо вступу України до воєнно-політичного блоку.
- *Геополітичний аспект.* До цієї групи досліджень можна віднести праці щодо аналізу співробітництва України з Організацією Північноатлантичного договору, зокрема, з іншими державами у контексті євроатлантичної інтеграції, перспектив набуття повноправного членства в Альянсі. У цій групі можна виділити дослідження І. Тодорова [51] щодо становлення відносин Україна-НАТО та трансформацію згідно нових викликів, наукове дослідження О. Соскіна [43] щодо співробітництва між Україною та НАТО в питанні зміцнення стабільності та безпеки у Європі та світі та І. Грицяка, де розглянуто можливості приєднання до Альянсу як кроку для приєднання до Європейського Союзу.

Доволі комплексне розкриття поняття євроатлантичної інтеграції України містить доповідь «Євроатлантичний вектор України» [17]. У праці звернено увагу на зв'язок української ідентичності з європейською, висвітлено ставлення українського суспільства щодо євроатлантичного вектора,

зосереджено увагу на перспективах повноправного членства України в Альянсі.

Таким чином, можемо зауважити, що дослідження питання національної безпеки України та процесу євроатлантичної інтеграції України привертає увагу багатьох вчених. Інтерес даної тематики пов'язаний із безпековими та геополітичним змінами, які є важливі для регіональної та світової політики. Такі дослідження сприяють кращому розумінню різних аспектів процесу інтеграції України в євроатлантичні структури та можуть в майбутньому служити певним підґрунтям для розробки політик та стратегій.

1.2. Характеристика джерел

Досліджувана проблематика вимагає ґрунтовного вивчення та опрацювання різних видів джерел. Аналіз джерельної бази надає можливість якісно оцінити, дослідити та розглянути питання забезпечення національної безпеки України, відводячи роль євроатлантичній інтеграції як одній з головних гарантій національної безпеки України.

У процесі дослідження були опрацьовані різноманітні види джерел, що обумовлює потребу в їх систематизації. Слід зазначити, що така систематизація джерел також була викликана специфікою проведеного дослідження, низкою визначених у ньому завдань та головною метою.

Джерела, які були використані в процесі наукового дослідження, умовно можуть бути класифіковані на наступні групи:

Законодавчі документи

Законодавчі документи є однією з найважливіших груп досліджуваних джерел. До даної групи належать основні законодавчі документи, які дають змогу прослідкувати зміну цінностей, пріоритетів та реформ, що здійснювалися на різних етапах, а також провести порівняння сучасної моделі євроатлантичної інтеграції з її початковим виглядом. Зокрема, розглянуті

наступні нормативно-правові акти: Закон України "Про засади внутрішньої і зовнішньої політики" [18] - окреслює основні напрями зовнішньої політики України, в тому числі співробітництво з НАТО; Закон України "Про основи національної безпеки України" [22] - окреслює основні пріоритети національної безпеки України, зокрема співробітництво з НАТО; Воєнна доктрина України [10] - визначає стратегічні напрями розвитку воєнної сфери України, в тому числі співробітництво з НАТО.

Також було проаналізовано Стратегію національної безпеки України 2007 року [44], Стратегію національної безпеки України 2012 року [45], Стратегію національної безпеки України 2015 року [46] та Стратегію національної безпеки України 2020 року [47] з метою аналізу зміни поглядів держави на забезпечення національної безпеки України, зокрема, зміни підходів до співробітництва між Україною та Організацією Північноатлантичного договору. Зокрема, проаналізовано основоположні документи, що визначають відносини між Україною та НАТО [16], [20], [52], [54].

Нормативно-правова база євроатлантичної інтеграції України

Щодо нормативно-правової бази євроатлантичної інтеграції України, проаналізовано Рамковий документ «Партнерство заради миру», підписаний між Україною та Альянсом у 1994 році, коли Україною було підписано рамковий документ з НАТО «Партнерство заради миру», на якому будувались первинно сучасні відносини України з євроатлантичними партнерами; Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного договору [54], розробленою в 1997 році та Декларація про доповнення Хартії про особливе партнерство [16], яка була прийнята у 2009 році, Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо зовнішньополітичного курсу України» [20].

Заяви, промови та публічні виступи міжнародних акторів

Заяви та публічні виступи міжнародних акторів дали змогу ознайомитися з основними принципами та пріоритетами сучасного євроатлантичного курсу України, які були сформовані згідно з умовами та реаліями сучасної міжнародної системи, а не тільки відповідно до нормативно-правової бази. Зокрема, були проаналізовані заяви Генерального секретаря НАТО Єнса Столтенберга [73], Заяви міністрів закордонних справ країн-членів НАТО щодо України [42], Заява Президента США Джо Байдена щодо України та НАТО [61].

Матеріали дослідницьких та аналітичних центрів

Наступною групою джерел дослідження є матеріали дослідницьких центрів. Завдяки цій групі джерел вдалося отримати якісний сторонній аналіз теми євроатлантичної інтеграції України, а також якісне дослідження інших джерел з пропозиціями щодо ключових тенденцій та акцентом на головних проблемах і викликах, з якими може зіткнутися або вже зіткнулася Україна на своєму євроатлантичному шляху. Зокрема, були використані матеріали таких дослідницьких та аналітичних центрів як: Інститут міжнародних відносин, Інститут Центральної Європи, Національний інститут стратегічних досліджень.

Офіційні веб-сайти організацій та структур

Ще однією важливою групою джерел є офіційні сайти організацій та структур. Ця група джерел надала змогу отримати вичерпну, актуальну та офіційну інформацію з досліджуваної теми. Зокрема, це сайти Міністерства закордонних справ України, яке відповідальне за забезпечення зовнішньополітичних інтересів держави та співробітництво з НАТО; Міністерства оборони України, яке координує співробітництво з НАТО у сфері оборони та безпеки, здійснює підготовку та підтримку військового співробітництва; Ради національної безпеки і оборони України, яка відповідає за стратегічне планування та координацію безпекової діяльності, у тому числі співробітництво з НАТО; Кабінету Міністрів України, який забезпечує

реалізацію політичних, економічних та правових аспектів співробітництва України з ЄС і НАТО.

Матеріали конференцій та самітів

У дослідженні використано комюніке Мадридського саміту 2022 р. НАТО то Вільнюського саміту 2023 р. Ці матеріали дали можливість ознайомитися із публічною риторикою держав-членів Альянсу від імені НАТО та здійснити порівняння із публічними заявами окремих представників держав-членів воєнно-політичного блоку. Зокрема, ці матеріали дали змогу визначити загальну позицію Альянсу щодо поточної безпекової ситуації в євроатлантичному регіоні, визначити бачення щодо допомоги Україні у боротьбі проти російської агресії та бачення щодо України в цілому як майбутнього повноправного члена Альянсу.

Таким чином, можна стверджувати, що джерельна база, яка була проаналізована під час проведення дослідження, надала можливість глибоко та всебічно дослідити питання євроатлантичної інтеграції України. Завдяки даним джерелам можна простежити становлення процесу євроатлантичної інтеграції та її сучасний стан, основні виклики та подальші перспективи. Дана емпірична база дозволила проаналізувати не тільки питання на законодавчому рівні, але й дала змогу відслідкувати риторичну Організації Північноатлантичного договору з середини, побачити більш чітко можливий подальший курс розвитку.

1.3. Методологічні засади дослідження

Дана дослідницька проблематика потребує значного опрацювання та аналізу різних видів джерел. Передусім це пов'язано з потребою повно і всебічно сформулювати та виокремити феномен і ключові риси процесу євроатлантичної інтеграції в період незалежності України.

Саме комплексний аналіз джерельної бази дозволив якісно оцінити та визначити, як саме трансформувався процес євроатлантичної інтеграції в період незалежності України, проаналізувати, як саме відбувалася трансформація процесу євроатлантичної інтеграції протягом 1991-2023 рр., зокрема, після повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році, адже ця подія стала поворотним моментом у трансформації бачення щодо процесу євроатлантичної інтеграції України, ролі України в ЄС та НАТО, а також ролі НАТО та ЄС у міжнародних справах та їх майбутнього місця на міжнародній арені.

У дослідженні були опрацьовані різні види джерел, тому їх варто класифікувати відповідно до загальноприйнятих принципів. Слід також відзначити, що така класифікація джерел також була обумовлена специфікою дослідження, низкою визначених у ньому завдань та ключовою метою.

Зазначимо, що при написанні цієї роботи були використанні наступні методи та підходи:

- *системний підхід* дав можливість комплексно та повністю проаналізувати інституційно-правову базу в контексті вибудови співробітництва між Україною та Організацією Північноатлантичного договору, проаналізувати кожен етап становлення відносин між Україною та НАТО та дослідити, яким чином кожен із різних етапів повпливав на сучасний стан євроатлантичної інтеграції; за допомогою методу вдалось систематично опрацювати та вивчити зміну поглядів та підходів щодо забезпечення національної безпеки України, проаналізувати вплив внутрішньої політики в контексті забезпечення безпеки держави та її вплив на зовнішню політику, зокрема в плані вибудови відносин України та НАТО.

- *аналітико-синтетичний метод*, який допоміг здійснити цілісний аналіз та прослідкувати зміну підходів до забезпечення національної безпеки України з 1991 року до сьогодні, провести аналіз становлення відносин між

Україною та НАТО та зміни підходів до ролі НАТО у забезпеченні національної безпеки України;

- *порівняльний метод* використовувався для аналізу змін у правовій та інституційній сфері у галузі безпеки та оборони України, зокрема, здійснено аналіз законодавства України у сфері євроатлантичної інтеграції;

- *проблемно-хронологічний метод* допоміг якісно проаналізувати зміну поглядів держави щодо питання національної безпеки України, зокрема завдяки аналізу Стратегії національної безпеки, прийнятих за часів незалежності України; дослідити етапи становлення відносин між Україною та Організацією Північноатлантичного договору та ряд викликів та кризових моментів, з якими зіштовхнулася Україна та яким чином ці виклики повпливали на погляди щодо забезпечення національної безпеки України та відносин з НАТО;

- *метод узагальнення* був використаний для надання конкретної та повної характеристики процесу євроатлантичної інтеграції України та її ролі у забезпеченні національної безпеки України, у чому полягають її ключові засади, особливості, кризові моменти та виклики та яким чином цей процес формувався впродовж періоду незалежності з 1991 р. до сьогодні;

- *комплексний підхід* - використано до загального вивчення та дослідження процесу європейської інтеграції, а також до аналізу комплексу взаємозалежних причин змін, що дозволяє зрозуміти євроатлантичну інтеграцію як цілісний процес зі своєю внутрішньою специфікою розвитку та з виділенням її специфічних ознак;

- *системний підхід* - дав змогу всебічно розглянути та проаналізувати становлення євроінтеграційного процесу та його еволюцію, а також вивчити в цілому, як кожен з різних етапів євроатлантичної інтеграції вплинув на процес вибудови відносин між Україною та НАТО. Слід зауважити, що цей підхід також дозволив системно опрацювати низку викликів та кризових періодів, з

якими стикалася Україна на шляху євроатлантичної інтеграції, та як вони позначилися на внутрішній і зовнішній політиці держави;

- *метод контент-аналізу* надав можливість комплексно проаналізувати ряд законодавчих документів, які дозволили розкрити характер та особливості відносин між Україною та НАТО; окремі публічні виступи та заяви, а також інші офіційні документи Альянсу. Зокрема, проаналізовано стратегії національної безпеки України, нормативно-правові акти у сфері євроатлантичної інтеграції, а також законодавство ЄС і НАТО.

Отже, основою наукового дослідження є широка джерельна база, яка дала можливість розглянути різні аспекти питання євроатлантичної інтеграції України. Джерельна база дала змогу ознайомитись із концептуальними засадами національної безпеки України, вивчити становлення та сучасний стан відносин між Україною та Організацією Північноатлантичного договору, проаналізувати сучасне місце України у забезпеченні європейської безпеки та проаналізувати подальшу перспективу євроінтеграційного напрямку України.

Важливо відмітити наукові праці українських та закордонних вчених, які стали вагомим підкріпленням цього наукового дослідження. Дані роботи дали змогу більш змістовно ознайомитись із євроатлантичним процесом України, включаючи різні аспекти висвітлення цього процесу. Теоретико-методологічна основа сприяла ознайомленню та повноцінному дослідженню трансформації, осмисленню питання розвитку сучасного етапу безпекової політики України та процесу євроатлантичної інтеграції нашої держави, який відіграє ключову роль у питанні забезпечення та подальшого розвитку національної безпеки України.

Також для проведення дослідження було використано різні наукові методи та підходи. Це дозволило провести якісне дослідження та ознайомитись із різними аспектами та особливостями процесу вибудови безпекової політики України шляхом інтеграції до євроатлантичних структур.

РОЗДІЛ 2

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

2.1. Організаційно-правові та інституційні засади державної політики національної безпеки України

Через загострення в глобальному середовищі безпеки особливо важливим завданням для кожної держави є забезпечення високого рівня національної безпеки. Національна безпека необхідна для захисту та просування національних інтересів, для ефективного запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам, створення належного рівня задля розвитку та використання потенціалу держави, вирішення економічних, політичних та соціальних викликів, які постають перед державою.

Сьогодні національна модель забезпечення національної безпеки України недостатньо сформована та не відноситься до жодної моделі безпеки у чистому вигляді. Наразі найбільш вдалою для України є формування національної безпеки за колективною моделлю в рамках Європейського Союзу та НАТО. Дана модель найбільш відповідає життєво необхідним інтересам України, допоможе вирішити достатньо важливі проблеми у політичній, військовій, соціальній та економічній сфері, мінімізує виклики у безпековій сфері.

У Законі України “Про основи національної безпеки України” [22] від 19 червня 2003 р. вказується таке визначення національної безпеки: “Національна безпека – захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам”. Також у Законі дається визначення поняття “національні інтереси”, яке тісно пов’язане з самою природою національної безпеки держави: “Національні інтереси – життєво

важливі матеріальні, інтелектуальні і духовні цінності Українського народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в Україні, визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та її прогресивний розвиток”.

Важливу роль в адміністративно-правовому забезпеченні національної безпеки відіграє держава. Держава здійснює свої функції із забезпечення національної безпеки через законодавчу, виконавчу та судову владу на державному та місцевому рівнях.

Держава створює і підтримує організаційно-правові умови для розв'язання проблем, які залучають зусилля всього суспільства, людей, зайнятих у виробництві матеріальних, духовних і соціальних благ. Країна має передусім побачити, якими є національні інтереси її власного народу, як вони співвідносяться з інтересами народів міжнародного співтовариства, як вони від них залежать, і вжити всіх необхідних заходів для їх реальної реалізації. [13, с. 27]

Діяльність держави в сфері національної безпеки зосереджена на прогнозуванні, своєчасному виявленні, попередженні і нейтралізації зовнішніх і внутрішніх загроз національній безпеці, забезпеченню воєнної, зовнішньополітичної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки та кібербезпеки задля захисту суверенітету і територіальної цілісності України, що має сприяти піднесенню економіки, забезпеченню особистої безпеки, конституційних прав і свобод людини і громадянина.

Акцентується увага на викоріненні корупції та злочинності, зміцненні законності і правопорядку та збереженні соціально-політичної стабільності суспільства, зміцненні позицій України у світі, підтриманні на належному рівні її оборонного потенціалу і обороноздатності.

Держава зосереджує свою роботу на зміцненні національної оборони, забезпеченні державної та громадської безпеки з метою побудови сприятливих

внутрішніх і зовнішніх умов для досягнення пріоритетів у сфері сталого розвитку держави.

Головним законодавчим актом, який визначає здійснення політики національної безпеки є Конституція України. У Конституції визначаються головні принципи та визначаються основні завдання забезпечення національної безпеки. Так, ст. 17 Конституції України встановлює, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу [24, с. 18].

До основ національної безпеки України можна віднести низку положень Основного Закону. Зокрема, статті 3, 16, 17, 18 є визначальними засадами конституційного ладу України. Термін «національна безпека» присутній в 32, 34, 36, 39, 44 статтях Конституції. Зокрема, в п. 17 ч. 1 ст. 92 декларується, що засади політики національної безпеки України визначаються винятково законами України. [24, с. 8]

Зокрема, до законів, які регулюють принципи здійснення національної оборони України можна віднести:

- Закон України "Про засади внутрішньої і зовнішньої політики", який визначає стратегічні напрямки внутрішньої і зовнішньої політики, включаючи принципи національної безпеки. [18]
- Закон України "Про національну безпеку України", закон прийнятий для забезпечення національної безпеки, суверенітету та територіальної цілісності України. Він визначає основні положення та принципи національної безпеки. [21]
- Закон України "Про Збройні Сили України", який визначає завдання, функції та організаційні аспекти Збройних Сил України, які є ключовими елементами в системі забезпечення національної безпеки.

- Закон України "Про Службу безпеки України": Визначає функції та повноваження Служби безпеки України у забезпеченні національної безпеки та захисті конституційного ладу.

Ключовим документом, який визначає шляхи розвитку країни в контексті її безпеки та впливає на прийняття рішень у різних сферах, щоб забезпечити стійкість та безпеку України як національної держави є Стратегія національної безпеки України. Стратегія національної безпеки України відіграє важливу роль в забезпеченні безпеки країни. Цей документ визначає основні завдання, пріоритети та шляхи реалізації національних інтересів України в сфері безпеки.

Значну роль у реалізації національної безпеки України відіграє Президент України, який наділений повноваженнями призначати керівників правоохоронних та військових органів. Президент України очолює Раду національної безпеки та оборони України. Він фактично формує політику національної безпеки, контролює її реалізацію через РНБО, головою якої він же і виступає. Повноваження Президента України та Кабінету Міністрів України у галузі національної безпеки описані в п. 1, 17 ч.1 ст. 106 та п. 7 ч 1. ст. 116 Конституції України.

Головними об'єктами національної безпеки України є громадяни України, у тому числі, їх свобода та права, духовні і матеріальні цінності суспільства, конституційний лад, суверенітет та територіальна цілісність.

Категорія національного інтересу є системною, з одного боку, є основою для визначення цілей і напрямків національної політики та діяльності органів державної влади в усій політичній системі, з іншого боку, зміст національних інтересів полягає в процесі розвитку країни і суспільства. Він формується під впливом зовнішніх і внутрішніх об'єктивних чинників, і в його формуванні беруть участь усі інститути та окремі громадяни країни і суспільства. Розкривається зміст національних інтересів [3, с. 19].

Важливе місце в системі органів державної влади, що забезпечують національну безпеку і оборону в Україні, займає Рада національної безпеки та оборони України. Повноваження Ради національної безпеки та оборони описані в ст. 107 Основного Закону України. РНБО координує та здійснює контроль за органами виконавчої влади у сфері оборони і безпеки держави.

До основних завдань РНБО можна віднести забезпечення реалізації єдиної державної політики у сфері національної безпеки і оборони України, планування та контроль за здійсненням заходів політичного, економічного, воєнного, соціального, науково-технічного та іншого характеру, розгляд проектів законів України та указів Президента України, інших нормативних актів, наказів і директив, концепцій, доктрин, державних програм, розгляд і розв'язання інших актуальних проблем національної безпеки і оборони України.

Серед основних напрямків діяльності РНБО є внесення пропозицій Президентові України щодо реалізації засад внутрішньої і зовнішньої політики у сфері національної безпеки і оборони, яка регламентує порядок внесення пропозицій Президенту України, як голові РНБО, щодо ведення тих чи інших дій у державній та міжнародній політиці, у сфері охорони та оборони державного суверенітету.

Ще одним важливим напрямком є координація та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони в умовах воєнного або надзвичайного стану та при виникненні кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України. Рада через органи виконавчої влади починає координувати дії усіх державних органів при виникненні надзвичайних ситуацій, військових дій на території країни чи інших кризових ситуацій.

Таким чином, організаційно-правові та інституційні засади державної політики національної безпеки України ґрунтуються на комплексі законів, документів та структур, призначених для забезпечення безпеки та

суверенітету країни. Ці елементи створюють взаємодію та координацію між різними органами та структурами, які відповідають за забезпечення національної безпеки. Вони визначають компетенції, повноваження та відповідальність кожного органу, структуруючи систему для ефективного функціонування в умовах забезпечення національної безпеки України.

2.2. Генеза системи створення концептуальних засад державної політики національної безпеки України

Концептуальні засади здійснення державної політики України у сфері національної безпеки змінювались упродовж років незалежності України, у тому числі, щодо зовнішньополітичної діяльності держави. Зміну підходів держави в забезпеченні національної безпеки України можна чітко проаналізувати завдяки Стратегіям національної безпеки України. Загалом, Стратегії національної безпеки України затверджувались у 2007р., 2012р., 2015р. та 2020 р.

Стратегія національної безпеки України — документ довгострокового планування, що визначає актуальні загрози національній безпеці України та відповідні цілі, завдання, механізми захисту національних інтересів України та є основою для планування і реалізації державної політики у сфері національної безпеки [8, с. 18].

Уперше Стратегію національної безпеки України під назвою «Україна в світі, що змінюється» [44] було затверджено 12 лютого 2007 року за тодішнього президента Віктора Ющенка.

Основними завданнями в цій стратегії є: утвердження прав і свобод громадянина, захист державного кордону та територіальної цілісності, забезпечення нової якості економічного, соціального, гуманітарного розвитку та розвиток культурних цінностей.

У стратегії зазначалось, що основними загрозами для національної безпеки України є недосконалість системи міжнародної безпеки та погіршення

регіональної безпеки, зокрема, поширення тероризму. Також зазначалося, що викликами для України є високий рівень корупції, неефективність системи забезпечення нацбезпеки та оборони, диспропорція в міграційних процесах, погіршення екологічного стану тощо.

Також зверталась увага на розшарування українського суспільства, слабкість громадянських інституцій, зношеність техніки та боєприпасів ЗСУ, критичний стан озброєння та військової техніки.

На тлі конфліктів з Румунією щодо острова Зміїний та конфлікту з російською федерацією на острові Тузла, Стратегією передбачалося вирішення питання розмежування держкордону України в Чорному та Азовському морях, Керченській протоці та врегулювання питань з Румунією щодо демілітаризації континентального шельфу.

Стратегія передбачала розвиток прагматичних відносин з російською федерацією, розвиток співпраці з США та вибудову відносин з регіональними державами, утвердження на цій основі України як регіонального лідера.

Щодо євроатлантичної інтеграції, зазначалось, що основними завданнями України є формування зони вільної торгівлі з ЄС та взаємовигідна співпраця з НАТО задля створення в перспективі можливості повноправного членства в даних організаціях.

Друга Стратегія національної безпеки України була затверджена 8 червня 2012 року [45] за часів президенства Віктора Януковича.

Мета даної стратегії та загрози безпеці України не відрізнялися кардинально від попередньої стратегії. Зазначалось, що основними загрозами для безпеки України є недосконалість міжнародної системи, неефективність органів нацбезпеки, незавершеність процесу оформлення державного кордону (демаркація та делімітація), низька ефективність паливно-енергетичних ресурсів, недостатня реалізація енерготранзитного потенціалу, залежність від імпорту енергоносіїв, погіршення економічного стану, високий рівень корупції.

Також зверталось увага на невирішеність питання щодо розмежування лінією державного кордону акваторії Чорного і Азовського морів та Керченської протоки, недосконала державна політика у сфері міграції, недостатнє використання науково-технічного потенціалу та тривале погіршення стану ЗСУ.

Стратегія 2012 року передбачала утвердження України як впливової регіональної держави, забезпечення процесу інтеграції до Європейського Союзу та реалізацію державою політики позаблоковості. Зокрема, передбачалось здійснення збалансованої політики з ключовими партнерами, такими як: Європейський Союз, російська федерація, США, регіональними державами та організаціями.

Таким чином, Стратегія національної безпеки України спиралася на реалізацію державою політики багатовекторності та позаблоковості, вибудовуючи збалансовану політику з ключовими партнерами. Передбачалось створення загальних умов для повноправного членства в ЄС. Щодо відносин з Альянсом, у Стратегії було виключено і без того обережні згадки про НАТО.

Революція Гідності, окупація росією Криму та частин Донецької та Луганської області, порушення державного кордону та територіальної цілісності України зумовили переглянути основні положення політики забезпечення національної безпеки України.

Третю Стратегію національної безпеки України [46] (починається словами «Революція гідності») затвердив 26 травня 2015 року Президент Петро Порошенко. Основою її формування стало рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегію національної безпеки України», прийняте 6 травня 2015 року.

Основними завданнями Стратегії є відновлення територіальної цілісності та суверенітету України, протидія корупції, зміцнення державних інституцій, які займаються забезпеченням безпеки держави, підвищення добробуту громадян, вирішення демографічних проблем, покращення рівня

охорони здоров'я, розвиток освіти і науки, надання якісних адміністративних послуг.

Стратегією передбачалося формування державою умов для набуття повноправного членства в ЄС та поглиблення відносин з НАТО з метою отримання повноправного членства в Альянсі, реформування системи національної безпеки, мінімізація загроз для територіальної цілісності України. Також Стратегією зазначалась необхідність створення нового зовнішньополітичного позиціонування України у світі.

У цій Стратегії безпеки йшлося про те, що основними загрозами для національної безпеки України є агресивні дії росії проти України, включаючи всі її складові (військові дії та окупація територій, торговельно-економічна війна, інформаційно-психологічна війна). Зокрема, активізація міграційних процесів унаслідок бойових дій, відсутність комунікативної політики держави, руйнування економіки на тимчасово окупованих територіях, загрози кібербезпеці і безпеці інформаційних ресурсів, необхідність реформування ЗСУ.

Серед основних завдань Стратегії є підвищення рівня обороноздатності держави, реформування ЗСУ та розвиток органів, які забезпечують національну безпеку, забезпечення можливості економікою держави відбивати агресії, проведення децентралізації функцій держави та бюджетних коштів, створення державного бюро розслідування.

Таким чином, Стратегія національної безпеки 2014 року враховувала нову безпекову реальність та нові безпекові виклики, які постали перед Україною. Зокрема, уперше зазначено, що Україні слід розвивати співробітництво в усіх сферах з ЄС та НАТО, кінцевим результатом якої має стати повноправне членство в цих організаціях. Також стратегія ставила за мету відновити територіальну цілісність та суверенітет України, значно реформувати державні органи, які займаються сферою безпеки та вивести на

новий рівень ЗСУ з метою підвищення обороздатності України та покращення можливості давати відсіч агресії.

Чинна Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни» [47] затверджена Указом Президента України Володимиром Зеленським від 14 вересня 2020 року.

Необхідність нової Стратегії постала через виклики, які виникли перед Україною та світом через COVID-19, довготривалу військову агресію росії на Сході України та можливість ескалації конфлікту з боку росії, необхідність покращувати можливості в обороздатності України.

Виходячи з цього, Стратегія декларувала три основні принципи, на яких має ґрунтуватися політика безпеки України, а саме:

- стримування – удосконалення оборонних можливостей задля здатності України унеможливити збройні агресії проти неї;
- стійкість – суспільство та держава мають бути здатними швидко адаптуватися до нових безпекових викликів та підтримувати стає функціонування;
- взаємодія – стратегічне співробітництво з ЄС та Організацією Північноатлантичного договору, співробітництво з іншими державами на основі національних інтересів України.

Основними загрозами для України згідно Стратегії безпеки 2020 року є фінансово-економічні наслідки від COVID-19, посилення небезпеки виникнення надзвичайних ситуацій природного й техногенного походження, зростання викликів трансатлантичній та європейській безпеці, намагання скористатися цією ситуацією рф, використання рф політичних, економічних, інформаційно- психологічних, кібер- та воєнних засобів, мілітаризація Криму, порушення прав людини в Криму, Донецькій та Луганській областях, негативний вплив на довкілля через бойові дії, недостатня модернізованість ЗСУ.

Основні завдання, які декларує Стратегія, є: запобігання агресії з боку російської федерації, притягнення росії до правової відповідальності, удосконалення адміністративних послуг, посилення обороноздатності ЗСУ, створення спроможних громад та забезпечення інклюзії.

Отже, Стратегія національної безпеки 2020 року підтвердила незмінність євроатлантичного курсу України, необхідність покращувати безпекові спроможності держави. Стратегія вказує на необхідність держави швидко реагувати на нові безпекові виклики. Також у даній Стратегії вперше на відміну від попередніх Стратегій акцентовано увагу на необхідності в наданні якісних адміністративних послуг з використанням сучасних інформаційних технологій та важливості забезпечення інклюзії в суспільстві, надання рівності прав на доступ до сервісів та послуг.

Таким чином, проаналізувавши стратегії національної безпеки України, можна зробити висновок, що стратегія є основою для комплексного планування діяльності органів державної влади у сфері національної безпеки, обумовлює загальні принципи, пріоритетні цілі, завдання і механізми захисту життєвоважливих інтересів особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз.

Серед спільних загроз національній безпеці в усіх стратегіях можна виділити недосконалість міжнародної та регіональної безпеки, високий рівень корупції, недостатнє підвищення ефективності системи державного управління та зміцнення інституцій сектору безпеки, низький рівень добробуту населення. Спільним недоліком стратегій національної безпеки 2007 та 2012 років був їхній відверто декларативний характер.

Російська агресія зруйнувала переважну більшість основоположних принципів попередніх стратегій та змусила їх переглянути. Зокрема, стратегії 2015 та 2020 років передбачають підвищення обороноздатності держави, перегляд діяльності, реформування та розвиток ЗСУ та інших безпекових інституцій, визначають чіткий зовнішньополітичний вектор.

2.3. Вплив Революції Гідності на зміну поглядів суспільства щодо ролі НАТО в забезпеченні національної безпеки України

Упродовж 1991-2014 років основні пріоритети національної безпеки України у сфері зовнішньополітичного вектору постійно переглядалися державою, зокрема, не було достатньої однотайності серед суспільних настроїв щодо питання розбудови відносин України з Північноатлантичним Альянсом.

З самого початку розпаду Радянського Союзу росія розпочала агресивну інформаційну політику, використовуючи різні методи пропаганди з метою перетягти у свою орбіту Україну та інші пострадянські країни, які відновили свою незалежність після радянської окупації.

Інформаційна війна рф активно реалізовується через засоби масової інформації. ЗМІ та соціальні мережі використовуються як засоби для просування власної пропаганди. Вплив на формування громадської думки відбувався через поширення фейкової інформації задля створення недовіри до української влади та Збройних сил України, утвердження думки щодо неправильності обрання курсу євроатлантичної інтеграції України. Такі дії не могли відобразитись безпосередньо на думці певної частини суспільства щодо поглядів інтеграції до ЄС та НАТО.

Якщо аналізувати настрої суспільства щодо членства в Альянсі, можна спостерігати коливання поглядів серед українців щодо важливості співробітництва з НАТО з метою набуття повноправного членства в Організації.

Так, у 2002 року спостерігається неоднорідність настроїв серед українців стосовно членства в НАТО. У червні того року близько 32% громадян висловлювали підтримку, а приблизно така ж кількість була проти (32,2%). Протягом наступних років підтримка вступу до Альянсу зменшилася,

а відсоток противників значно зріс. У 2003 році вже 37,7% українців виступали проти членства, тоді як лише 21,9% підтримували ідею.

До лютого 2005 року лише 18,5% українців висловлювали підтримку членства в НАТО, в той час як 54,2% були проти. Найнижча підтримка була на початку 2006 року: 15,4% "за" і 63,9% „проти”. До 2010-2011 року підтримка вступу України до Північноатлантичного альянсу зросла до 24%, але при цьому 64-65% громадян не висловлювали підтримки цієї ідеї. За рік до анексії Криму та початку війни на Донбасі тільки 18% українців бажали вступу країни в НАТО, в той час як 67% були проти.

Таким чином, перед подіями 2014 року багато українців ставилися до питання вступу до НАТО з обережністю та сумнівами. Частина суспільства вбачала у цьому кроці ризик для відносин з росією та можливе загострення конфлікту на Сході країни. Однак існувала й інша група, яка вважала членство в НАТО необхідним кроком для зміцнення національної безпеки та забезпечення власного суверенітету.

Революція Гідності в 2014 році визначила новий етап в історії України, де народ виступив проти корупції, авторитаризму та захистив свої права і свободи. Ці події суттєво вплинули на сприйняття національної безпеки та відносин з іншими країнами, включаючи потенційне членство в НАТО.

На фоні Революції Гідності зросла підтримка ідеї вступу України в НАТО. Громадяни побачили членство в Альянсі не лише засіб гарантування власної безпеки, а й символічний крок у напрямку захисту європейських цінностей та демократії.

Окупація Криму та російська агресія на Сході України також суттєво вплинули на погляди громадян щодо питання членства в НАТО. Агресивна політика росії викликала в українців бажання зміцнити обороноздатність країни та отримати підтримку міжнародних союзників.

За даними опитування проведеного Київським міжнародним інститутом соціології в 2019 році, частка прихильників вступу України до НАТО

переважала над часткою противників: якби референдум із питання, чи вступати Україні до НАТО, відбувся у 2019 році, 40% жителів України проголосували б за вступ України до НАТО, 31% - проти; решта 28% не визначилися або не стали би брати участь у такому референдумі.

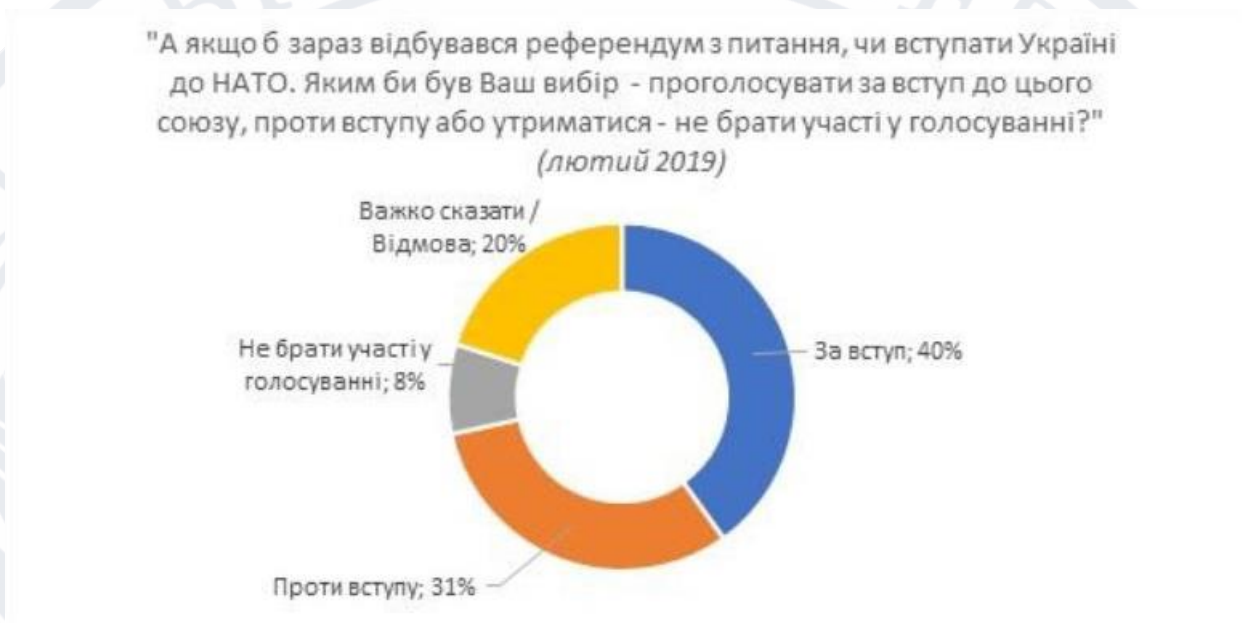

Рис. 2.1. Результати опитування населення України в 2019 році щодо вступу в НАТО

Тож якби референдум щодо вступу України до НАТО проводився у лютому 2019 року, і у голосуванні взяли участь усі ті, хто визначився зі своїм вибором, явка становила би близько 72%, а голоси учасників розділилися б таким чином: 56% - за вступ України до НАТО, 44% - проти.

Динаміка готовності населення проголосувати за вступ України до НАТО: вересень 2014-лютий 2019 (без окупованих територій)

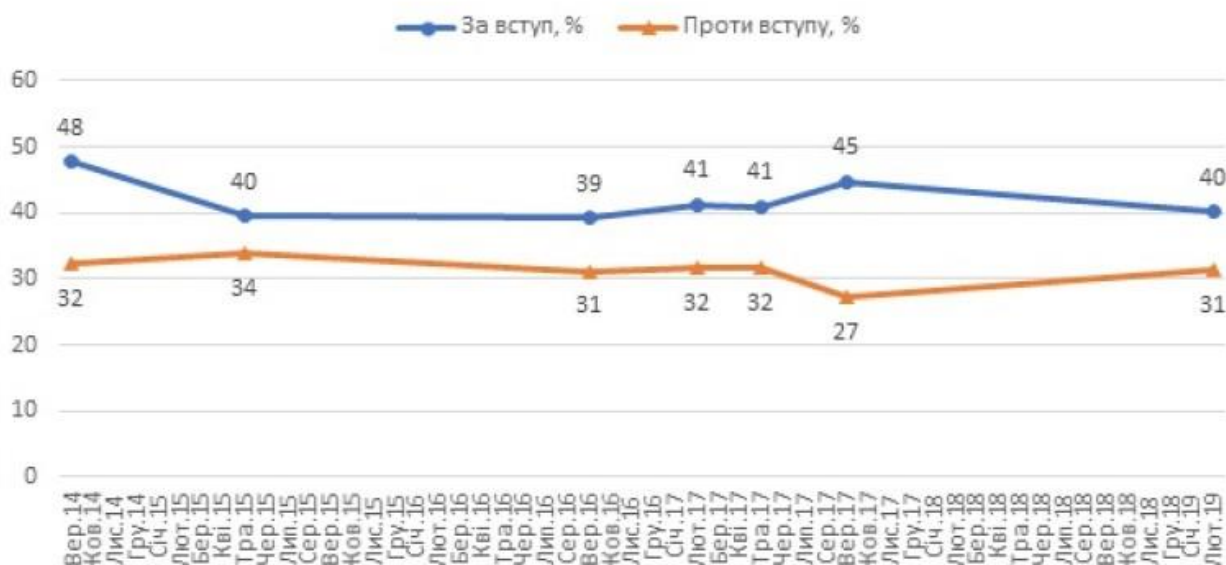

Рис. 2.2. Динаміка готовності населення до НАТО 2014-2019 рр.

Ідею вступу України до НАТО підтримують переважно мешканці західних і центральних областей; на Півдні і на Сході країни більшість налаштована проти вступу України до НАТО. За результатами опитування, якби референдум з питання, чи вступати Україні до НАТО, проводився у лютому 2019 року,

- у західних областях 56% проголосували б за вступ до НАТО, 10% - проти, 34% - не визначилися або не стали би брати участі у голосуванні;
- у центральних областях 50% готові проголосувати за вступ до НАТО, 22% - проти, 29% - не визначилися або не голосували б;
- у південних областях - 24% за вступ до НАТО, 52% - проти, 24% - не визначилися або не голосували б;
- у східних областях - 14% за вступ до НАТО, 60% - проти, 26% - не визначилися або не голосували б.

Рис. 2.3. Готовність населення до вступу в НАТО (розподіл по регіонах) 2019 рік

Таким чином, Революція Гідності в 2014 році та російська збройна агресія проти України справді внесла визначальні зміни в українське суспільство, включаючи погляди на роль НАТО в забезпеченні національної безпеки. За цей період багато українців почало бачити Альянс як важливого союзника в контексті відстоювання територіальної цілісності та забезпечення безпеки країни. НАТО став для багатьох символом підтримки у важкий час і гарантом захисту від зовнішніх загроз.

Зміна поглядів суспільства також відображається в політичних рішеннях та діяльності уряду. Україна продовжує розвивати свою співпрацю з НАТО, сприймаючи її як важливого партнера в питаннях безпеки та оборони. Це свідчить про те, наскільки Революція Гідності змінила сприйняття суспільства щодо міжнародного співтовариства та його ролі в гарантуванні національної безпеки.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

3.1. Аналіз нормативно-правової бази України щодо євроатлантичної інтеграції

Співпраця з Організацією Північноатлантичного договору, як найбільш успішною та впливовою військово-політичною організацією, є одним з пріоритетних напрямів зовнішньої політики України. Співробітництво з НАТО має вагомe значення для гарантування безпеки і миру на євроатлантичному просторі, передусім у контексті подолання загроз з боку російської федерації.

Співробітництво між Україною та Організацією Північноатлантичного договору здійснюється на основні законодавства України та низки нормативно-правових актів, угод, хартій, декларацій, підписаними Україною та Альянсом.

Згідно з Преамбулою Конституції України європейська та євроатлантична інтеграція є невідворотнім курсом України, а ідентичність Українського народу є частиною європейської ідентичності.

Основоположними документами, на яких ґрунтуються відносини між Україною та Організацією Північноатлантичного договору, є Рамковий документ «Партнерство заради миру», підписаний між Україною та Альянсом у 1994 році; Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного договору [54], розроблена у 1997 році та Декларація про доповнення Хартії про особливе партнерство [16], яка була прийнята у 2009 році.

У зв'язку з російською агресією Верховною Радою України 23 грудня 2014 року прийнято рішення щодо відмови від статусу позаблоковості, який

виявився неефективним у забезпеченні національної безпеки України, а 7 грудня 2016 року на парламентських слуханнях на тему: «Актуальні питання зовнішньої політики України» визначено необхідність активізації законотворчого процесу, який буде спрямований на втілення вектору України щодо набуття повноправного членства в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору.

Для закріплення зовнішньополітичного курсу, спрямованого на отримання повноправного членства в ЄС та НАТО, 6 липня 2017 року Президентом України підписано Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо зовнішньополітичного курсу України». [20].

У тому числі здійснено внесення змін, які закріплюють курс України на ЄС та НАТО до Законів України «Про основи національної безпеки України» [23], «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» [18], «Про національну безпеку» [21].

Зокрема, прагнення України набуття повноправного членства в Організації Північноатлантичного договору та Європейському Союзі остаточно закріплено в Конституції України в лютому 2019 року.

Відмову від політики позаблоковості та набуття курсу Україною на отримання статусу повноправного члена Альянсу також зафіксовано у Военній доктрині України 2 вересня 2015 року [10], Стратегії національної безпеки України 2015 року [46] та Стратегії національної безпеки України 2020 року [47].

Співробітництво між Україною та Організацією Північноатлантичного договору також здійснюється на основі Річних національних програм. Метою Річних національних програм є реалізація євроатлантичного курсу як стратегічного курсу зовнішньої політики України. Річні національні програми реалізуються на підставі Закону України «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики», «Про національну безпеку України», Хартії про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного

договору, Декларації про доповнення Хартії, рішень засідань Комісії Україна-НАТО. [30, с.16]

Основними завданнями Річних національних програм зазвичай є:

- пришвидшення процесу євроатлантичної інтеграції України
- імплементація стандартів НАТО у Збройних силах України
- вирішення безпекових питань
- забезпечення рівності у суспільстві
- забезпечення добробуту людини
- вирішення ресурсних питань
- урегулювання правових питань

Річні національні програми розробляються згідно з такими принципами, як:

- конкретність – формулювання зрозумілих, лаконічних завдань або реформ та визначення конкретних очікуваних результатів, які створені відповідно до потреб та інтересів суспільства, завдань Річних національних програм та відповідають курсу євроатлантичної інтеграції України;
- досяжність – результати реформ мають розраховуватись з наявності ресурсів держави та реалістичної оцінки запланованого часу для імплементації реформ та завдань із урахуванням можливих непередбачуваних ситуацій;
- вимірюваність – визначення нових цілей має визначатися шляхом підбиття підсумків щодо виконання попередніх Річних національних програм, враховуючи кількість реформ, які вдалось реалізувати;
- доцільність – очікувані результати та мета реформ мають відповідати стратегічному курсі зовнішньої політики України –

євроатлантичної інтеграції України з метою набуття повноправного членства в Організації Північноатлантичного договору;

- визначеність в часі - імплементація реформ має мати чіткі терміни реалізації.

Оскільки Україна перебуває в постійній інформаційній війні з російською федерацією, особлива увага приділена інформаційному виміру співпраці. Нові стандарти обміну інформацією та використання сучасних інформаційних технологій можуть посилити обороноздатність України та покращити інформаційний простір для вирішення завдань євроатлантичної інтеграції.

Інформування громадськості щодо співпраці між Україною та Північноатлантичним договором реалізується завдяки Стратегії комунікації державної політики євроатлантичної інтеграції до 2025 року, відповідної Концепції та річних планів заходів. Метою цієї стратегії є підвищення рівня поінформованості та обізнаності українським суспільством і міжнародною спільнотою сутності та практичної цінності змін, що здійснюються Україною у зв'язку з реалізацією стратегічного процесу євроатлантичної інтеграції України, а також налагодження ефективного інформаційного обміну у сфері євроатлантичної інтеграції України.

Зокрема, важливим є оприлюднення загальної інформації щодо реалізації реформ та заходів з євроатлантичної інтеграції на єдиному порталі, доступному для всіх верств суспільства та незалежних експертів (галузевих дослідницьких центрів, неурядових організацій, міжнародних організацій). Представники країн-партнерів мають бути залучені до планування, моніторингу та оцінки виконання річних національних планів, а також до подальшої реалізації річних національних планів та ідеї євроатлантичної інтеграції серед відповідних аудиторій у світі.

Варто зазначити, що реалізація Стратегії комунікації України з питань євроатлантичної інтеграції включає внутрішні та зовнішні комунікаційні

заходи. [62, с. 12] Заходи внутрішньої комунікації забезпечують інформаційний обмін (комунікацію) з питань євроатлантичної інтеграції для внутрішніх аудиторій (українське суспільство, посадові особи державних та місцевих органів влади, ЗМІ, установи та організації).

Зовнішня комунікаційна діяльність спрямована на зовнішні аудиторії (представників міжнародної спільноти, зокрема урядів держав-членів ЄС та НАТО, залучених до процесу євроатлантичної інтеграції України та до розробки та реалізації відповідних реформ, безпосередньо всередині національних інституцій, органів та організацій) та забезпечує інформаційний обмін (комунікацію) з представниками міжнародної спільноти з питань євроатлантичної інтеграції. Виконання Україною комунікаційних заходів у сфері євроатлантичної інтеграції та впровадження реформ у визначених сферах сприятиме підвищенню довіри та позитивному сприйняттю урядами країн-членів НАТО України як держави, що активно проводить реформи, країни, яка відповідає критеріям, необхідним для набуття членства в Організації Північноатлантичного договору.

Таким чином, нормативно-правова база є життєво важливою складовою для успішної реалізації євроатлантичного вектору України. Ефективна імплементація євроатлантичної інтеграції у законодавчій сфері та сфері комунікацій спонукатиме міжнародні та державні організації до включення національних документів при плануванні стратегій зовнішньої і безпекової політики України. Нормативно-правова база відіграє важливу роль і повинна активно розвиватися та зміцнюватися як з відповідними організаціями, так і в рамках безпекового співробітництва, оскільки сприяє забезпеченню міжнародних та національних інтересів України у світі.

Нормативно-правова база України щодо євроатлантичного курсу має створюватись на основі системності, цілеспрямованості (орієнтованості на результат та інформаційні потреби цільової аудиторії), комплексності, збільшення розуміння громадянами України, органами державної влади та

міжнародною спільнотою важливості впровадження курсу євроатлантичної інтеграції України.

3.2 Позиція НАТО щодо російської агресії проти України

Організація Північноатлантичного договору засуджує найбільш рішучим чином жорстку і неспровоковану загарбницьку війну росії проти України, як незалежної, демократичної, мирної держави, близького партнера Альянсу [35]. Країни-члени Альянсу надають всебічну підтримку та допомогу Україні як країні, яка є партнером НАТО із розширеними можливостями, та спираючись на статтю 51 Статуту ООН, згідно з яким країна, яка зазнала нападу, має право на самооборону.

Альянс виражає підтримку Україні, її народу та державним інституціям, а також визнає незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України в межах її міжнародно визнаних кордонів. Альянс переконливо наголошує, що буде підтримувати Україну стільки, скільки потрібно, а також має намір сприяти впровадженню довгострокових реформ, зокрема у сфері безпеки і оборони, які зміцнюють державні інституції та Збройні Сили України, прирівнюють Україну до стандартів НАТО.

Підтримка Альянсу розпочалась ще в 2014 році, коли частину території України – Автономну Республіку Крим – було загарбано російської федерацією.

Міністри закордонних справ держав НАТО після вторгнення росії в Крим значно посили свою підтримку Україні. Започатковано низку ініціатив та розширено існуючі проекти співробітництва між Україною та Альянсом, які мали на меті збільшити рівень підтримки України з боку Альянсу для зміцнення обороздатності та стійкості України.

6 березня 2014 року тодішній Генеральний Секретар Альянсу Андерс Фон Расмуссен на зустрічі з тодішнім Прем'єр-Міністром Арсенієм Яценюком

рішуче засудив протиправні дії Кремля та висловив підтримку суверенітету та територіальній цілісності України. Згодом подібні сигнали підтримки неодноразово звучали на різних рівнях НАТО [67, с.14].

Однак підтримка Альянсу не обмежувалась лише деклараціями та заявами. Зокрема, важливим для України стало проведення Варшавського саміту НАТО в 2016 році. На Саміті було представлено Комплексний пакет допомоги для України. Даний пакет ставив за мету посилення обороздатності України шляхом реалізації далекострочкових реформ в Україні за підтримки НАТО. Наприклад, передбачалось здійснення реформ щодо перебудови органів, які здійснюють діяльність у сфері безпеки та оборони України шляхом переймання досвіду в держав-членів Альянсу з метою підвищення рівня спроможності оборони та захисту України до рівня держав-членів НАТО.

Після окупації Криму та військової агресії росії на Сході України Альянсом було здійснено низку кроків у підтримці України у різних сферах. Значну увагу було приділено питанню зміцнення структури безпеки України та запровадженню стандартів НАТО в Збройних силах України. Також співробітництво між Україною та Альянсом відбувалося у сфері військових навчань та тренувань, модернізації військового обладнання та запровадження сучасних військових технологій.

Підписання Угоди між Кабінетом Міністрів України та НАТО з підтримки та постачання «Про реалізацію співпраці у сфері медичної реабілітації» [52] 17-21 вересня 2015 року надало можливість Україні в рамках Цільового фонду НАТО залучати допомогу для лікування та проходження фізичної реабілітації військових, які зазнали поранень в зоні проведення АТО у державах Альянсу. Зокрема, надання медичної допомоги та лікування для військовослужбовців України було надано в медичних центрах таких держав-членів Альянсу, як: Сполучені Штати, Німеччина, Польща, Литва та ін.

У тому числі Угода передбачала навчання українських лікарів та підвищення якості надання медичних послуг в Україні шляхом надання необхідного медичного обладнання для українських лікарень та госпіталів з метою проходження лікування військовослужбовців та врятування життів українських військових на території України.

Варто відзначити й співробітництво між Україною та Альянсом в галузі енергетичної безпеки. Оскільки росія використовує енергетику як інструмент для досягнення своїх політичних завдань, енергетична безпека стала важливим напрямком співробітництва з НАТО. Після низки газових воєн, ініційованих росією у 2008 р., на Бухарестському Саміті Організація Північноатлантичного договору ухвалила рішення щодо внесення енергетичної безпеки до важливих сфер діяльності Альянсу.

Співробітництво в енергетичній галузі між Україною та Альянсом значно інтенсифікувалось. Керівництво НАК «Нафтогаз» та Міністерство енергетики України проводило систематичні зустрічі із представниками штаб-квартири Альянсу. Постійна комунікація здійснювалось із таких питань, як: ядерна безпека, безпека енергетичної інфраструктури, енергоефективність, зміна клімату тощо.

Після початку повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року співробітництво між Україною та Організацією Північноатлантичного договору вийшло на новий рівень. Сподівання росії позбавити Україну незалежності або, принаймні, змусити Україну відмовитися від курсу інтеграції в євроатлантичні структури і, як в наслідок, похитнути європейську єдність та безпеку на європейському континенті, обернулися ще більшим зближенням України та НАТО над розумінням безальтернативності євроатлантичного курсу України.

Після початку російської збройної агресії країни-члени НАТО одностайно висловили підтримку суверенітету і територіальної цілісності України, рішуче осудили дії російської федерації та дали високу оцінку діям

української влади під час кризових ситуацій. Зокрема, українська влада ухвалила рішення про цілковите зупинення військово-технічного співробітництва з росією, відмовилася від позаблокового статусу та юридично закріпила свій намір вступити до ЄС і НАТО.

Російська збройна агресія на сході України з 2014 року та повномасштабне вторгнення в 2022 році призвели до перегляду низки аспектів національної безпеки України, у тому числі щодо співпраці та подальшого членства як з боку України, так і з боку країн-членів НАТО.

Організація Північноатлантичного договору як військово-політичний альянс держав Північної Америки та Європи значною мірою відреагувала на повномасштабну збройну агресію російської федерації проти України. Лідерство Сполучених Штатів Америки в Альянсі засвідчило значну ефективність мобілізаційних зусиль, зокрема в питанні надання військової допомоги Україні. Загалом, відповідь НАТО на російське вторгнення є балансуванням між наданням військової підтримки Україні та невтягненням НАТО у прямий військовий конфлікт з Росією [74, с. 15].

Після повномасштабного вторгнення було здійснено перегляд Комплексного пакету допомоги Україні, який включає надання коротко-, середньо- та довгострокової підтримки Українській державі, у тому числі перехід від озброєння радянських часів до сучасних зразків та покращення взаємосумісності української армії до стандартів НАТО, а також схвалено надання оборонної та гуманітарної допомоги.

Зокрема, НАТО стала платформою для проведення дискусій та просування нового формату надання оборонної підтримки Україні через утворення Контактної групи під керівництвом США, так званого формату "Рамштайн".

Важливо відзначити співпрацю України з Альянсом у протидії гібридним загрозам, оскільки росія потужно використовує пропаганду та дезінформацію в контексті військової агресії для поширення власних

нарративів і для підриву демократичних цінностей Заходу, намагаючись звинуватити Україну, НАТО та західні країни загалом у наростанні напруження.

Основними завданнями у сфері протидії інформаційним загрозам є: просування ідеї євроатлантичної інтеграції, зокрема шляхом успішної реалізації річних національних програм, які визначають перелік реформ, що мають бути здійснені в Україні для досягнення критеріїв членства в НАТО; розвиток системного обміну інформацією з питань євроатлантичної інтеграції між Україною та Організацією Північноатлантичного договору; підвищення рівня обізнаності українського суспільства та міжнародної спільноти щодо важливості співробітництва України та НАТО, зокрема у комунікаційній сфері та системного обміну інформацією.

Загалом, у рамках співпраці між Україною та НАТО реалізовано такі програми та ініціативи: «Платформа Україна-НАТО з протидії гібридній війні», «Консультативна група підтримки сталого розвитку», «Процес планування та перегляду сил PZM», «Процес сприяння доброчесності НАТО (DI) та щорічна індивідуальна освітня програма доброчесності», «Програма вдосконалення військової підготовки НАТО (PWVO)», «Програма обміну даними про повітряну обстановку», «План роботи Військового комітету з Україною», «Програма оцінки та зворотного зв'язку згідно з Концепцією операційних можливостей», «Програма «Наука заради миру та безпеки» (NMB)» та інші ініціативи за підтримки консультативної місії Представництва НАТО в Києві [66, с. 14].

Країни НАТО значно посилили двосторонню підтримку і постачають ще більше озброєння і техніки. Члени НАТО також забезпечують значну фінансову підтримку і гуманітарну допомогу, зокрема розміщуючи українських біженців в усіх державах-членах Альянсу. Країни НАТО активізувались і вирішили надалі надавати допомогу Україні стільки, скільки буде потрібно для забезпечення її перемоги.

Зараз підрозділи та військові фахівці здійснюють підготовку в профільних навчальних центрах та військово-навчальних закладах, а також виконують окремі бойові задачі із залученням іноземних інструкторів у рамках професійної військової підготовки.

Першочергова увага надається практичній підготовці за військово-технічними та військовими напрямками з питань освоєння та особливостей застосування в бойових умовах сучасних видів озброєння та військової техніки, що постачаються Україні країнами-членами Організації Північноатлантичного договору. Крім цього, НАТО надає першочергового значення підтримці комплексних реформ у сфері безпеки і оборони в Україні. Дані реформи вкрай важливі для розвитку оборонної політики України [71, с. 21].

Таким чином, можна побачити чітку та послідовну позицію Альянсу у підтримці України проти російської агресії. Агресія росії значно трансформувала та посилила співпрацю України з Організацією Північноатлантичного договору, внесла зміни в існуючу архітектуру безпеки, призвела до перегляду стратегій та оборонних програм в Європі, а також бачення майбутнього безпекового устрою у Європі [2, 26]. Отже, можна стверджувати, що розвиток відносин між Україною та НАТО може стати одним з головних факторів збереження стабільності в євроатлантичному регіоні.

Посилення співробітництва між Збройними силами України та НАТО зумовлено становленням і безпрецедентним поширенням між країнами-членами Альянсу партнерства та взаємної довіри у військовій галузі в контексті поступового формування нової системи міжнародної та європейської безпеки. Участь України та її Збройних сил у цих процесах суттєво зміцнила авторитет Української держави на світовій арені, забезпечила її сприйняття як потужного чинника та суб'єкта у новостворених безпекових системах.

3.3. Перспектива та переваги отримання повного членства України в НАТО

Упродовж довгого часу Україна не мала чіткого зовнішньополітичного курсу. Після 2014 року Органи влади Україна сформували чіткий зовнішньополітичний напрямок, спрямований на реалізацію курсу євроатлантичної інтеграції України.

Імплементация протягом довгого часу політики позаблоковості призвела до повної беззахисності держави. Україна опинилася в буферній зоні між Європейським Союзом та РФ, а міжнародно-правові гарантії суверенітету та територіальної цілісності України виявилися неспроможними. Після 2014 року відбулося більш чітке оформлення цілей національної безпеки та визначено зовнішньополітичні пріоритети.

Повномасштабне вторгнення росії в Україну змусило ще більше зрозуміти переваги та безальтернативність євроатлантичної інтеграції як з боку України, так зі сторони держав-членів Альянсу. Посилення співробітництва між Україною та Організацією Північноатлантичного договору відбулось у багатьох ключових питаннях.

Мадридський саміт НАТО у 2022 році, який став першим самітом після повномасштабного вторгнення росії в Україну, ще раз підтвердив позицію Альянсу щодо підтримки України та рішуче засудив військові дії росії на території України. Важливим рішенням для України на Саміті стало прийняття згоди між країнами-членами НАТО щодо розширення КПД (Комплексної програми допомоги) для України.

Зокрема, було зазначено, що Альянс буде підтримувати Україну у здійсненні реформ у довгостроковій перспективі та післявоєнній відбудові країни. Щодо питання повноправного членства в Альянсі, Генеральний секретар Північноатлантичного договору Єнс Столтенберг зазначив, що двері

в НАТО для України відкриті, але рішення про її прийняття буде прийматися всіма 30 країнами-членами Альянсу [74, с. 17].

Вільнюський саміт у 2023 році підтвердив досягнуті результати під час Мадридського саміту. Важливо, що держави-члени Альянсу вважають Україну частиною євроатлантичної спільноти та підтримують її бажання щодо отримання повноправного членства в НАТО. Зокрема, для України було скасовано ПДЧ на шляху до Альянсу. Однак під час Саміту Альянс не конкретизував чіткі терміни щодо приєднання України до Організації Північноатлантичного договору. Визначено, що Україна стане повноправним членом, коли усі держави-члени НАТО погодяться на вступ України до Альянсу та після завершення війни з росією, включаючи виконання усіх вимог до України, зокрема щодо модернізації оборонних інституцій.

Набуття повноправного членства України в НАТО дозволить не лише підвищити рівень безпеки та пришвидшити зовнішньополітичні цілі держави, але й значно підвищити імідж, посилити роль України на міжнародній арені. В тому числі, отримання статусу держави-члена Альянсу дасть можливість Україні значно покращити становище геополітичної та воєнної безпеки.

Отримання статусу держави-члена НАТО дозволить збільшити професійність армії України та сприятиме оновленню воєнної техніки, пришвидшить розвиток оборонних спроможностей України згідно з стандартами НАТО та сприятиме активній участі України в міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки, інтеграції оборонної політики України до системи колективної безпеки геополітичного простору Європи, поглибленню співпраці між європейськими країнами задля зміцнення європейської архітектури безпеки.

Дієва організація воєнної безпеки дозволить мінімізувати виклики у сфері безпеки. Отримання повноправного членства пришвидшить розвиток оборонних можливостей держави та інтеграції України до колективної

безпеки Європи задля недопущення руйнування європейської архітектури безпеки та недопущення посилення впливу рф.

Не менш важливе місце в забезпеченні системи безпеки посідає політична безпека. Сьогодні стан політичної системи в Україні перебуває в загрозовому стані. Перетворення політики на інструмент задля отримання комерційного зиску та політизація громадського життя, неналежна професійна підготовка політиків та відсутність політичної відповідальності призвела до політичної пасивності громадян та зменшення довіри до політиків у суспільстві.

Вказана ситуація робить політичну систему вкрай уразливою для зовнішніх та внутрішніх загроз, а відсутність довіри громадян до державних органів відкриває можливість для ефективного ведення гібридної війни чи інших невоєнних засобів росії проти України.

У разі вступу України в НАТО можна передбачити, що влада мінімізувати ряд ризиків та досягти підвищення рівня політичної безпеки України шляхом поліпшення ефективності та оптимізації державних та суспільних органів, розвитку демократичних традицій, усунення розриву довіри суспільства між державними органами та інститутами, подолання високого рівня корупції в органах державної влади, розвитку громадянського суспільства, збільшення можливостей впливу громадян на своїх представників, збільшення рівня політико-правової культури серед громадян.

Імплементация заходів для побудови ефективної системи політичної безпеки дозволить зміцнити позицію України в міжнародних відносинах, закріпити статус України як демократичної правової держави. Дієва система політичної безпеки дозволить оперативно реагувати та нейтралізувати загрози та виклики політичної безпеки, унеможливить узурпацію політичної влади, а також сприятиме реалізації політичних прав та свобод для громадян.

Також важливу роль у забезпеченні національної безпеки держави відіграє інформаційна безпека. Сьогодні інформаційно-телекомунікаційні

технології відіграють значну роль у створенні якісної системи безпеки держави. Високі технології здатні завоювати контроль над матеріальними та людськими ресурсами на глобальному рівні, створювати та впроваджувати новітні системи високоточної зброї.

Україна, як повноправний член Організації Північноатлантичного договору, отримає можливість створення власної національної моделі інформаційного простору. Повноправне членство сприятиме забезпеченню інтеграції України до світового та регіонального європейського інформаційного просторів, імплементації законодавства до норм та принципів Альянсу у внутрішнє законодавство та підвищенню конкурентоспроможності вітчизняної інформаційної продукції та інформаційних послуг, впровадженню ефективної системи реагування та комунікації та створенню кібервійськ.

Кібервійська можуть стати важливою складовою українських Збройних сил у майбутньому. Завдяки кібервійськам Україна отримає можливість отримати велику кількість інформації важливої для Збройних Сил України та органів влади, які займаються забезпеченням національної безпеки України.

До завдань кібервійськ в розвинених країнах входить:

- розвідка загроз для безпеки держави в кіберпросторі;
- розвідка важливої інформації для уряду та органів влади у сфері оборони у кіберпросторі;
- розвідка важливої інформації для Збройних сил;
- оцінювання вразливості кіберінфраструктури противника.

Сьогодні кібервійська мають в Україні більш декларативний характер. Створення кібервійськ та переймання досвіду з кібербезпеки провідних країн Альянсу є вкрай важливим в умовах розгорнутої гібридної війни росії проти України та посилення інформаційно-психологічних операцій, які спрямовані на вплив настроїв в суспільстві на користь держави-агресора.

Якісне функціонування кібервійськ дозволить не лише захищати критичну інформаційну складову, але й здійснювати активну кібероборону від кібератак, тобто мінімізувати загрозу з боку агресора у такий спосіб, щоб його наступальні спроможності не були реалізовані.

У разі повноправного членства Україні відкриється можливість перейти на належний рівень розвитку та безпеки інформаційного простору, який активно впливає на стан політичної, економічної, оборонної та інших складових національної безпеки. Особливо актуальним це питання є для України та НАТО в умовах цілеспрямованого агресивного інформаційного наступу російської пропаганди, метою якого є розпалювання суперечок в середині Європи та України, зокрема, посягання на її державний суверенітет та територіальну цілісність.

Варто згадати й про економічну безпеку, яка є вкрай важливою для забезпечення належного рівня національної безпеки держави. Протягом останніх років основними викликами в економічній сфері є гібридна війна РФ та використання нею гібридних та військових методів та інструментів задля руйнування української економіки.

До позитивних наслідків для української економіки у разі вступу в НАТО можна віднести:

- стандартизація економічних правил;
- проведення економічних реформ;
- покращення інвестиційного клімату як для підприємців з України, так і для іноземних інвесторів. Набуття членства в Альянсі сприятиме покращенню інвестиційному іміджу України, оскільки інвестори не розглядатимуть Україну в статусі пострадянської держави з високим рівнем корупції, злочинності та іншими властивими характеристиками, наявними в державах з пострадянською економікою;

- збільшення іноземних інвестицій. Наприклад, після вступу Польщі в Альянс потік іноземних інвестицій збільшився в 3,5 рази, у Румунії – на 141 %;
- покращення перспектив вступу до Європейського Союзу та приєднання до відповідних економічних програм розвитку.

Україна як повноправний член НАТО матиме змогу створити дієвий механізм економіки, який здатний подолати як внутрішні, так і зовнішні загрози, зменшити рівень тінізації економіки, проведення зваженої бюджетної політики. Повноправне членство сприятиме створенню ефективного механізму визначення загроз національним економічним інтересам та поверненню промислового потенціалу в Донецькій та Луганській областях та на Кримському півострові.

Таким чином, механізм економічної безпеки потребує вдосконалення з урахуванням досвіду держав-членів НАТО у формуванні економічної безпеки. Ефективний механізм забезпечення економічної безпеки може бути досягнутий завдяки розвитку економіки, яка буде здатна зберігати стійкість, рівновагу та зберігати темпи економічного зростання в умовах зовнішніх та внутрішніх загроз. Створення дієвої системи економічної безпеки може бути лише за умов стійкої та ефективної економіки держави.

Не менш важливою складовою національної безпеки є науково-технологічна безпека. Сучасний її стан потребує значного оновлення. Сучасна модель не забезпечує створення високотехнологічних виробництв. Через нефункціонування підтримки наукової діяльності та розвитку високих технологій в Україні досі не сформована інноваційна модель високотехнологічного розвитку, а технологічний розрив між Україною та високорозвиненими країнами постійно зростає.

Повноправне членство України в Організації Північноатлантичного договору сприятиме впорядкуванню державної науково-технічної політики, поліпшенню науково-технічних розроблень, збільшенню розробок та

споживання інноваційної продукції, підтриманню належного рівня розвитку та державної підтримки науково-технологічних галузей, впровадженню реформ на основі кращих світових та європейських практик.

Сьогодні науково-технологічна система безпеки в Україні потребує значних змін. Створення конкурентоспроможної системи науково-технологічної безпеки дасть можливість для створення сучасних інноваційних досліджень, розробок, продуктів та забезпечить належний рівень конкурентоспроможності держави у сучасному світі [69, с. 11].

Таким чином, сьогодні ствердно можна сказати, що Україна стане повноправним членом Альянсу, однак без чіткого терміну. Отримання статусу повноправного члена НАТО Україні дасть можливість забезпечувати на високому рівні національну безпеку та своєчасного реагувати на виклики і загрози. Політика національної безпеки України буде розбудовуватись, виходячи з актуальних суспільних та державних потреб, а також процесу інтеграції до європейських безпекових структур на основі демократичного розвитку суспільства і держави, дотримання високого рівня захисту прав і свобод, а також утвердження європейських цінностей.

РОЗДІЛ 4

ВПЛИВ ПОВНОМАШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ НА ПРОЦЕС ЄВРОАНТАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

4.1. Особливості узгодження позицій держав-членів НАТО щодо бачення України як повноправного члена НАТО

Процедура набуття повноправного членства в Альянсі є доволі складною та довготривалою, вона складається із декількох етапів. Зокрема, важливою умовою набуття повноправного членства в Організації Північноатлантичного договору є узгодження одностайного рішення між усіма членами Альянсу щодо питання входження нового члена в Альянс.

Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг неодноразово зазначав, що місце України в Альянсі: "Ми також обговорили шлях України до членства в НАТО. Союзники згодні з тим, що Україна стане членом НАТО. Наразі ми надали рекомендації щодо пріоритетних реформ в Україні, включаючи боротьбу з корупцією, зміцнення верховенства права та підтримку прав людини і прав меншин" [49], — заявив Генеральний секретар НАТО під час засідання Ради Україна-НАТО 29 листопада 2023 року в Брюсселі.

Зокрема, Генеральний секретар Альянсу Єнс Столтенберг зазначив, що двері для України в НАТО є відкритими, однак терміни прийняття України до Альянсу будуть встановлюватися всіма державами-членами Організації Північноатлантичного договору.

Позицію приєднання вступу України до Альянсу підтримує Президент Сполучених Штатів Джозеф Байден, однак зазначає, що Україні варто ще багато працювати в цьому напрямку: «Ви проробили величезну роботу, вам ще багато чого треба зробити. І ми переконаємось, що ви отримаєте все, що вам потрібно. І я з нетерпінням чекаю того дня, коли ми проведемо зустріч,

щоб відсвяткувати ваше офіційне членство в НАТО» [61], — зазначив Байден на Вільнюському саміті у 2023 році.

Узгодження позицій держав-членів НАТО щодо бачення України як повноправного члена Альянсу є доволі складним та багатовимірним процесом, який включає в себе чимало різних чинників.

Перший чинник – це геополітичне розташування України. Україна є державою, яка межує з росією, а також має важливе геостратегічне значення для НАТО. Вступ України до Альянсу означав би його подальше розширення на схід, що сприймається російською федерацією як реальна загроза її національній безпеці. Є певні політичні сили в державах Альянсу, які все ще побоюються через вищезазначені фактори повноправного членства України в Альянсі [88, с. 8].

Другий чинник – це політична ситуація в Україні. Україна є демократичною державою, але її політична система все ще перебуває в процесі розвитку. НАТО вимагає від своїх членів дотримання принципів демократичних цінностей, а також проведення різноманітних реформ у сфері безпеки та оборони.

Насамперед, Україні необхідно зосередитись на проведенні реформ у сфері управління військами, діджиталізації. Українським є необхідність проведення ряду заходів щодо боротьби з корупцією, зокрема, прийняття антикорупційних законів, включаючи сферу оборонних закупівель.

Третій чинник – це військова готовність України. Україна показала доволі успішну спроможність відбивати військову агресію, однак її Збройні сили все ще потребують модернізації та проведення реформ.

Важливим чинником також є активна фаза військового протистояння між Україною і росією, що унеможливорює встановлення чітких умов та термінів щодо отримання повноправного членства в Організації Північноатлантичного договору для України.

Дані фактори змушують по-різному ставитись державами-членами НАТО до термінів набуття повноправного членства України в Альянсі.

Сьогодні окремі країни, наприклад, Польща, Литва, Латвія та Естонія, є прихильниками швидкого вступу України до НАТО. Вони стверджують, що це зміцнить оборону Альянсу та послабить вплив росії в регіоні.

Зокрема, Міністри закордонних справ Великої Британії та Польщі заявили, що підтримують спрощену процедуру, за якою Україна може стати повноправним членом Північноатлантичного альянсу, як це було зроблено для таких країн, як Швеція і Фінляндія.

Окрім того, міністр закордонних справ Польщі Збігнев Рау та міністр закордонних справ Великої Британії Джеймс Клеверлі під час підписання документа про партнерство до 2030 року щодо поглиблення зовнішньополітичної, безпекової та оборонної співпраці в липні 2023 року зазначили, що Польща і Велика Британія прагнуть максимально наблизити Україну до НАТО в інституційному вимірі, сприяти тому, щоб українські військово-політичні структури якомога швидше були адаптовані до таких, які є стандартом в Північноатлантичному альянсі [42].

Інші країни, зокрема Франція, Німеччина та Угорщина, є більш обережними щодо вступу України до Організації Північноатлантичного договору. Вони вважають, що спершу варто зосередитись на вирішенні ряду проблем, перш ніж Україна зможе стати повноправним членом Альянсу.

Зокрема, вищі посадові особи Угорщини неодноразово заявляли, що не підтримуватимуть набуття повноправного членства України у Європейському Союзі та Альянсі нібито через здійснення дискримінації Україною прав угорської меншини.

Варто зазначити, що позиція Угорщини вкрай відрізняється від позиції Європейського Союзу та НАТО щодо європейської та євроатлантичної інтеграції України та в питанні допомоги для України у стримуванні російської агресії.

Певна частина держав-членів Альянсу не хоче повністю звільнити Україну від здійснення реформ до вступу в НАТО. Зокрема, такої позиції притримуються Сполучені Штати та Німеччина.

На шляху до отримання повноправного членства в Організації Північноатлантичного договору українській дипломатії слід переконувати світову спільноту, що Україна є надійним партнером та виступає гарантом безпеки в багатьох ключових галузях євроатлантичної безпеки, а членство України в Альянсі є взаємовигідним як для України, так і для Організації Північноатлантичного договору. Вступ України до Альянсу допоможе створити повноцінну та сильнішу систему безпеки на європейському континенті.

Неузгодженість позицій держав-членів Альянсу щодо статусу України як повноправного члена Організації Північноатлантичного договору певною мірою вплинуло на результати Вільнюського саміту, на якому було узгоджено ряд важливих рішень щодо наближення України до Альянсу, однак так і не було надано запрошення до членства для України.

Серед основних аргументів противників швидкого набуття членства України в Альянсі є:

- Україна не зможе посилити єдність та обороздатність Альянсу;
- надання членства для України в Організації Північноатлантичного договору під час війни з росією може призвести до залучення Альянсу в довготривалу війну;
- отримання повноправного членства України в НАТО дасть можливість росії активізувати антинатівську риторику та мобілізувати населення на підтримку продовження протиправних воєнних дій росії;

У цьому випадку, Україна має наводити конкретні аргументи на противагу скептикам вступу України в Альянс.

Варто розуміти, що отримання повноправного членства України в Альянсі зможе не лише значно посилити євроатлантичну безпеку, але й надасть можливість розпочати трансформацію сучасної пропутінської росії.

Досягти цього завдання можливо лише за допомогою:

- цілковитої військової поразки росії;
- набуття повноправного членства України в Альянсі;
- притягнення за воєнні злочини в Міжнародному трибуналі політичне керівництво росії та білорусі.

Поразка росії змусила б відмовитися від імперських амбіцій сучасної росії, що сприяло б значному зміцненню стабільності на європейському континенті та у світі.

Противники вступу України в НАТО мають зрозуміти, що членство України в Альянсі жодним чином не несе ніяких загроз для росії, але несе загрозу для імперської політики росії [71, с. 24].

Отже, наразі в НАТО немає цілковитого консенсусу щодо термінів членства України. Для узгодження позицій держав-членів НАТО щодо членства України в Альянсі необхідно враховувати всі відповідні фактори. Важливою умовою є досягнення політичної та військової згоди між Україною та НАТО.

Україна має продовжувати проводити реформи у сфері безпеки та оборони, а також демонструвати свою відданість демократичним цінностям. Для України вкрай можливо стати повноправною частиною західного цивілізованого світу та вийти з сірої зони, у якій опинилась між ЄС та НАТО з одного боку та росією з іншого боку, що зробило національну безпеку України вкрай вразливою від впливу російської федерації.

НАТО, у свою чергу, також має бути готовим надати Україні необхідну підтримку для проведення реформ та зміцнення її обороноздатності. Лише за таких умов буде можливим досягнення консенсусу щодо членства України в

Організації Північноатлантичного договору. Зокрема, варто розуміти, що членство України в НАТО лише посилить обороноздатність Альянсу та мінімізує ряд безпекових викликів, які сьогодні постали в Європі та світі.

4.2. Україна як гарантія європейської безпеки

Російська агресія проти України у 2022 році, яка стала значним викликом для європейської безпеки, спричинила низку правових та інституційних заходів у європейських країнах, значно переформувала правові та інституційні рамки, у яких безпека та оборона розвивається в Європі.

Російське вторгнення в Україну спричинило як конституційні, так і законодавчі реформи, які поділяються на дві категорії: збільшення участі у багатосторонніх форумах співробітництва та альянсах (а саме Спільній політиці безпеки та оборони ЄС та НАТО) та збільшення фінансових інвестицій та ресурсів для оборони. У той час як дипломатія продовжує залишатися європейським інструментом зовнішньої політики, усвідомлення того, що безпека здебільшого залежить від військового потенціалу, глибоко впливає на правові, інституційні та політичні механізми, що регулюють безпеку та оборону в Європі.

Після початку російської агресії проти України по всій Європі було вжито ряд заходів, які виділяються з конституційної точки зору, як у державних конституціях, так і в правових, інституційних та політичних механізмах, що регулюють безпеку та оборону в європейських державах.

Російська агресія проти України змусила переглянути підходи у забезпеченні безпеки та оборони у ЄС. Європейський Союз та його держави-члени покращили своє геополітичне становище, зокрема шляхом посилення співпраці з питань оборони на рівні ЄС та збільшення витрат на оборону. Це не означає нехтування важливістю та ефективністю дипломатії – яка

залишається головним інструментом зовнішніх дій – а розуміння того, мир і безпека головним чином залежать від військового потенціалу [76, с. 9].

Виходячи із нових безпекових реалій, відбулося переосмислення щодо важливості ролі України у забезпеченні регіональної та європейської безпеки.

Починаючи ще з 2014 року Україна стала своєрідним східним форпостом у стримуванні російської агресії проти Європи та України та висловила своє чітке бажання бути повноправною частиною євроатлантичних структур. Зважаючи на своє геополітичне положення, Україна стримує військовому російську агресію, тим самим не допускає подальшого вторгнення російських військ на територію інших суверенних європейських держав, зокрема, у країни, які були частиною колишнього Радянського Союзу, країни Балтії, Польщу та інші.

Відбиття Україною російської агресії впродовж дев'яти років сприяло підвищенню довіри до України з боку держав-членів НАТО та ЄС і показало, що Україна є важливим партнером у забезпеченні європейської безпеки. Можна стверджувати, що Україна вже де-факто є союзником Альянсу. Взаємосумісність України з НАТО спостерігається в багатьох аспектах взаємодії з Альянсом.

30 вересня 2022 року Україна зробила історичний крок для того щоб набути статус союзника Альянсу де-юре, а саме на основі рішення Ради національної безпеки і оборони України Президентом України Володимиром Зеленським, Головою Верховної Ради України Русланом Стефанчуком та Прем'єр-міністром України Денисом Шмигалем було підписано заявку на вступ до НАТО в пришвидшеному порядку.

Можна з впевненістю сказати, що отримання повноправного членства України в Альянсі ще більше посилить роль України як гаранта європейської безпеки.

Україна вже є партнером Альянсу з розширеними можливостями та підтримує тісні зв'язки із західними країнами. Отримання повноправного членства дозволить розширити співробітництво між Україною та НАТО у різних галузях, що значно посилить безпекову ситуацію як в Україні, так і в державах ЄС та НАТО. Україна має доволі потужний військовий потенціал, який показав свою спроможність в відбитті російської агресії. Також Україна має армію, яка здобула безпосередній бойовий досвід і може значно посилити потенціал Альянсу в відбитті можливих атак.

Це важливо для захисту держав Альянсу на східному фланзі НАТО, які можуть стати об'єктом гібридного чи прямого нападу зі сторони російської федерації. Збройні сили України із військовим досвідом протистояння російській агресії зможуть значно підвищити регіональний рівень безпеки у Східній Європі.

Варто відзначити економічний компонент співробітництва між Україною та Організацією Північноатлантичного договору. Набуття повноправного членства дозволить посилити рівень економічного співробітництва між державами-членами Альянсу, зокрема в галузі військових розробок та вдосконалення військово-промислового комплексу. Високий рівень обороздатності України може стати потужним бар'єром у поширенні російського експансіонізму та в подальшому може вирішити територіальні конфлікти в Грузії, Молдові та інших державах.

Важливою галуззю в забезпеченні європейської архітектури безпеки є інформаційна безпека. Керівництво російської федерації за допомогою інформаційних технологій намагалося не втратити свого впливу на пострадянські країни, зокрема й на Україну та похитнути безпеку у Європі. Інформаційна війна рф активно реалізовується через засоби масової інформації. ЗМІ та соціальні мережі використовуються як засоби для просування власної пропаганди. Вплив на формування громадської думки відбувається через поширення фейкової інформації. Під час російської агресії

мас-медіа країни-агресора активно використовують такі засоби у своїй пропаганді, як: необ'єктивність, маніпуляції, перекручування фактів, відверта неприхована брехня. Завдяки цьому відбувається насичення інформаційного простору неправдивою інформацією, спотворюється картина політичного, економічного, культурного життя у багатьох країнах євроатлантичного простору.

В умовах багаторівневої війни, яку розгорнула росія проти України, де воєнні дії ведуться одночасно з інформаційною війною, Україна доволі успішно посилює заходи національної безпеки держави в інформаційному просторі та сприяє відбуттю кібератак задля захисту інформаційного простору своєї держави від російської пропаганди, гарантуючи суспільству і кожному громадянину захист від загроз та посилення національної безпеки.

Досвід України може бути корисним для багатьох держав. Зокрема, досить перспективною є співпраця з НАТО у сфері кібербезпеки та створенні нового роду військ в Україні – кібервійськ. Оскільки загрози та виклики в кіберпросторі наразі є досить небезпечними, тому обмін досвідом з цього питання є вкрай важливим. Зокрема актуальною в цьому напрямку є співпраця в рамках кіберцентрів в державах-членах НАТО.

Важливим є також співпраця в економічній сфері, царині інформаційних технологій. Використання ІТ в безпековому секторі може бути один із дієвих факторів для подолання корупції.

Варто зазначити, що Україна попри війну та всі намагання росії зірвати зернові коридори, залишається одним із гарантів для країн Азії, Африки та Європи у галузі продовольчої безпеки. До таких країн можна віднести Ефіопію, Судан, Південний Судан, Сомалі, Конго, Кенія, Ємен, Ізраїль, Туреччина, Іспанія, Португалія та інші.

Україна, як один із найбільших агроекспортерів у світі, продовжує виконувати зобов'язання у сфері продовольчої безпеки, показавши Європі і

світу, що вона є надійним партнером, навіть незважаючи на війну. В умовах блокади портів Україні вдалось досить швидко перебудувати логістику та запровадити ініціативу Grain from Ukraine (Зерно з України), згідно з якою вдалося забезпечити українським зерном безліч країн на різних континентах світу.

В умовах повномасштабного вторгнення, постійних атак на портову інфраструктуру Україна продовжує добросовісно забезпечувати зерном світ та не втрачати статус гаранта світової продовольчої безпеки.

Також варто зазначити, що Україна є надійним партнером для Європи в галузі енергетичної безпеки. Незважаючи на постійні атаки росії на енергосистему України, експорт електроенергії з України у європейські країни не скоротився повністю. Зокрема, Україна експортувала електроенергію у такі країни Європи, як Польща, Словаччина, Молдова та Румунія.

Це показує, що Україна може слугувати надійним партнером в галузі енергетичної безпеки для Європи. Навіть в надзвичайних умовах Українська енергосистема показала достатню стійкість та здатність при можливості експортувати електроенергію на європейський ринок, забезпечуючи споживачів електроенергії у європейських країнах, тим самим, підтримувати енергетичну безпеку на європейському континенті.

Таким чином, варто наголосити, що навіть під час триваючої війни Україна відіграє лідерську роль у забезпеченні європейської безпеки, значно послаблює військовий потенціал російської федерації та є гарантом європейської безпеки у багатьох ключових галузях для забезпечення стійкості та стабільності у Європі. Включення України до Альянсу, надасть можливість швидше реагувати на загрози, уникаючи політичних зволікань, та зробити більш гнучкою систему реагування на безпекові виклики, у тому числі, зі сторони росії та значно посилити регіональну і транс'європейську безпеку.

4.3. Результати Вільнюського саміту НАТО у 2023 році та гарантії безпеки для України

Вільнюський саміт НАТО у 2023 році має важливе значення як для самого Альянсу, так і для України. Вільнюський саміт спирався на реалізацію пріоритетів членів Альянсу, які були окреслені під час Мадридського саміту 2022 року, та став своєрідною підготовкою до Вашингтонського саміту у 2024 році, який буде присвячений 75-й річниці заснування Організації Північноатлантичного договору.

У першу чергу, Вільнюський саміт зосереджувався на втіленні пріоритетів, які було озвучено від час Мадридського саміту у 2022 році в новій Стратегічній концепції Альянсу [76, с. 5].

Учасники Вільнюського саміту ще раз підтвердили відданість Альянсу принципам Статуту Організації Об'єднаних Націй, демократичним цінностям, верховенству права, свободи слова. Наголошено, що для Альянсу критично необхідно зберігати єдність, оскільки міжнародна стабільність та безпекове середовище перебуває в критичному стані через військові дії на європейському континенті. Зокрема, вкотре підкреслено, що Альянс готовий у разі необхідності захищати один мільярд своїх громадян відповідно до статті 5 Вашингтонського договору.

Також наголошено на відданості Альянсу політиці відкритих дверей та статті 10 Вашингтонського договору. Представники держав-членів НАТО привітали Фінляндію як нового члена Організації. Зокрема, в пункті 3 Комюніке Вільнюського саміту зазначено, що це історичний крок для Фінляндії та НАТО. «Протягом багатьох років ми тісно співпрацювали як партнери; тепер ми стоїмо разом як союзники. Членство в НАТО робить Фінляндію безпечнішою, а НАТО — сильнішою» - зазначено у пункті 3 комюніке Вільнюського саміту

Іншим важливим питанням залишаються терміни щодо отримання повноправного членства в Альянсі для Швеції. НАТО привітало угоду, яка була досягнута між Президентом Туреччини Ердоганом та прем'єр-міністром Швеції Крістерссоном щодо протидії тероризму та сповідається на якнайшвидший вступ Швеції до Альянсу.

Значна увага на саміті була приділена питанню ядерного стримування на глобальному рівні. Зокрема, було зосереджено увагу на ролі ядерних сил США та порушено питання безпеки в Індійсько-Тихокеанському регіоні разом із представниками держав поза Альянсом, таких як; Австралія, Японія, Південна Корея та Нова Зеландія. У контексті глобальних питань безпеки зацентровано увагу на питанні уникнення підтримки терористичних та агресивних дій росії з боку Китаю та інших держав.

У питаннях ядерного стримування НАТО спирається на потенціал Великої Британії, Франції та ядерну зброю США в Європі. Альянс закликає Росію, Китай, Іран і Північну Корею дотримуватися Договору про нерозповсюдження ядерної зброї [74, с. 9].

Визначено, що протидія тероризму, нестабільність на Близькому Сході і в Африці, вразливість критичної інфраструктури, кіберпростору, космічної галузі, енергетичні питання держав-членів, зміна клімату, а також гібридні операції є ключовими аспектами колективної оборони НАТО. Ці загрози можуть виявитися настільки серйозними, що викликають застосування статті 5 Вашингтонського договору.

Важливо зазначити, що під час саміту росію було визнано головною загрозою для безпеки Організації Північноатлантичного договору та джерелом нестабільності в євроатлантичному регіоні. Зазначено, що сьогодні спостерігається збільшення військової присутності росії в різних регіонах світу та інтенсифікація співробітництва росії, у тому числі у военній сфері, з іншими недемократичними країнами, що лише збільшує загрози транс'європейській безпеці.

Спираючись на вище згадані факти, держави-члени НАТО погодилися на інвестування принаймні 2% відсотків від ВВП у сфері безпеки та оборони для покращення оперативної сумісності сил Альянсу та розвитку оборонної промисловості в державах-членах НАТО. Зокрема, Організація Північноатлантичного договору дійшла висновку, що варто переглянути регіональні оборонні плани, удосконалити передову присутність союзників та затвердити План дій у сфері оборонного виробництва.

Значну увагу приділено безпеці в регіоні Центрально-Східної та Східної Європи, акцентовано увагу на необхідності збільшення військового потенціалу держав-членів Альянсу для зменшення безпекових ризиків у цих регіонах, зокрема, через деструктивні дії російської федерації.

Що стосується результатів Саміту безпосередньо для України, враховуючи визнання росії найбільшим джерелом небезпеки для НАТО, що було зафіксовано в пункті 5 комюніке Вільнюського саміту та продовження протиправних військових дій на території України, Альянс висловив підтримку Україні та підтримав право України на самооборону.

Україна дбайливо готувалася до участі в саміті, проводячи зустрічі на різних рівнях з державами-членами НАТО та лобіюючи підтримку свого членства в Альянсі. Зусилля України підтримують кілька міжнародних партнерів, включаючи країни Центральної і Східної Європи. Важливою темою для дискусій було формулювання євроатлантичних перспектив України в спільному комюніке [81, с. 7].

Зокрема, під час Саміту було оголошено про нові військові пакети підтримки для України низкою держав-членів Альянсу. Важливим кроком для України стало підписання меморандуму з 11 державами, які висловили свою готовність щодо навчання пілотів з України на винищувачі F-16.

Важливо, що під час саміту було скасовано для України План дії щодо членства в Альянсі, що дозволило зробити шлях України до НАТО швидшим

процесом. Також учасники саміту висловили підтримку Формулі миру Президента України Володимира Зеленського. Створено спеціалізований координаційний штаб НАТО-ЄС для трьохсторонньої взаємодії з Україною та засновано Раду Україна-НАТО з метою зміцнення політичного діалогу.

Висновками інавгураційного засідання Ради Україна-НАТО є:

- оголошення нових пакетів допомоги для Збройних сил України;
- обговорено оборонні потреби України;
- визначено, що Україна отримає запрошення до Альянсу, коли дозволить безпекова ситуація, та отримає гарантії на шляху здобуття повноправного членства в НАТО.

Важливим рішенням для України стало спільне оголошення лідерів України та лідерів держав «Групи семи» надання Україні гарантій щодо захисту України під час військових дій росії та під час транзитного періоду після завершення бойових дій до моменту включення України в НАТО.

Головними завданнями наданих Україні гарантій безпеки має стати:

- у разі нападу передання Україні військового обладнання, авіації, далекобійної артилерії, бронетехніки та інших важливих військових компонентів для захисту та оборони;
- «Група семи» взяла зобов'язання щодо впровадження санкції проти росії;
- підтримка розвитку оборонної сфери України;
- обмін інформацією, зокрема, розвідданими;
- протидія гібридним загрозам та зміцнення співробітництва у сфері кіберзахисту;
- підвищення сумісності України з євроатлантичними партнерами.

Варто зазначити, що гарантії на сьогодні не є кінцевим документом.

Підписання безпекових договорів буде відбуватися на двосторонньому рівні між Україною та кожною окремою країною. Гарантії безпеки мають забезпечити Україну від повторного збройного нападу росії, поки Україна не стане повноправним членом Альянсу, та зробити постачання військової техніки в разі нового нападу більш стабільними [84, с. 19].

Таким чином, за висновками комюніке Вільнюського саміту НАТО можна помітити, що Альянс реагує до нових геополітичних обставин та трансформується відповідно до нових безпекових ризиків.

Вільнюський саміт став важливим як для держав-членів Альянсу, так і для запрошених партнерів. На саміті порушено ряд питань, які стосуються глобальної та євроатлантичної безпеки. Альянс вчергове засудив агресивні дії росії та поставив питання безпекових ризиків у зв'язку з діями росії. Зокрема, наголошено на важливості приєднання Фінляндії до НАТО та в перспективі приєднання нових членів, таких як Україна та Швеція.

Для України результати саміту можна схарактеризувати як позитивні, незважаючи на те, що всупереч сподіванням Україна так і не отримала запрошення до членства в Альянсі. Вільнюський саміт підкреслив непохитність позиції Альянсу щодо підтримки України проти російської агресії, підтримку її суверенітету та територіальної цілісності.

Організація Північноатлантичного договору підтримала Формулу миру Президента України Володимира Зеленського та, що найголовніше, незважаючи на відсутність чіткого терміну приєднання України до Альянсу, було здійснено ряд кроків у підтримці України та посиленні співробітництва між Україною та НАТО. Альянс ще раз продемонстрував підтримку євроатлантичного курсу зовнішньої політики України та пришвидшив шлях до набуття повноправного членства в Альянсі для України.

ВИСНОВКИ

Таким чином, на підставі проведеного наукового дослідження можна зазначити, що національна безпека є невід'ємною складовою в збереженні незалежності та забезпеченні життєдіяльності держави. Конституційно-правову основу в забезпеченні національної безпеки та оборони України складають державні органи, відповідальні за управління, забезпечення, гарантування національної безпеки та силові структури України. Організаційно-правові засади безпеки та оборони України реалізуються на основі відповідно до створеної нормативно-правової бази в галузі національної безпеки, яка складається із законів, указів Президента України, постанов та розпорядження Кабінету Міністрів, стратегій та доктрин у даній галузі.

Питання забезпечення надійної та ефективної системи національної безпеки України завжди актуальне. Аналізуючи формування політики забезпечення національної безпеки України впродовж років незалежності України, можна відзначити, що підходи в забезпеченні національної безпеки змінювались. На це впливало ряд факторів, такі як внутрішня та зовнішня кон'юнктура, внутрішня ситуація всередині країни, зовнішня безпекова ситуація, зовнішньополітичний курс держави тощо. Зміну бачення органів влади у вибудові безпекової та оборонної політики держави можна чітко простежити у Стратегіях національної безпеки України 2007, 2012, 2015, 2020 років, які мають досить значні відмінності між собою.

Упродовж довгого періоду часу влада України реалізовувала політику позаблоковості, яка передбачала неучасть у військово-політичних блоках, спираючись на тогочасний зовнішньополітичний курс багатовекторності, який здійснювався шляхом вибудови збалансованої політики між ключовими партнерами, такими як Сполучені Штати, Європейський Союз та російська федерація. Такий підхід у забезпеченні національної безпеки України вважався найбільш оптимальним та здатним убезпечити від зовнішніх загроз.

Події Революції Гідності та початок російської військової агресії змусили переглянути погляди органів влади України у сфері забезпечення національної безпеки та консолідували українське суспільство в питанні щодо необхідності впровадження курсу інтеграції України до ЄС та НАТО. Важливим у цьому напрямку є ухвалення рішення Верховної Ради України щодо відмови від політики позаблоковості, яка, як виявилось, є неспроможною у забезпеченні національної безпеки держави від агресії та інших зовнішніх загроз. Також важливо, що у 2014 році відбулась зміна зовнішньополітичного курсу України, який передбачав відновлення євроатлантичного курсу України. Головним завданням зовнішньої політики України визначалось поглиблення співробітництва з євроатлантичними структурами з метою досягнення критеріїв для набуття статусу повноправного члена в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору.

Повномасштабна російська агресія 24 лютого 2022 року спричинила серйозний вплив на сприйняття та розуміння оборонного співробітництва між державами-членами Альянсу та його партнерами поза союзом. Організації Північноатлантичного договору довелося переоцінити багато аспектів своїх відносин з росією. Зокрема, Альянс ініціював різні заходи для зміцнення військової безпеки своїх східних держав-членів, які намагаються адаптуватися до дедалі складнішого середовища безпеки у своєму регіоні. Застосування росією військової сили проти України та очевидна відсутність поваги країни-агресора до суверенітету та територіальної цілісності її сусідів викликали занепокоєння в країнах Альянсу. Російська збройна агресія стала значним викликом для європейської та глобальної системи безпеки та змусила переглянути підхід щодо забезпечення безпеки у країнах Європи.

Виходячи з досвіду захоплення Криму та військової агресії росії на Донбасі, яка переросла у повномасштабне вторгнення з 24 лютого 2022 року, можна стверджувати, що росія готова використовувати військову силу та інші засоби впливу в ситуаціях, коли це може принести користь її національним

інтересам, таким як зацікавленість у створенні або підтримку привілею «сфера впливу» за межами власних кордонів.

Підхід росії до конфлікту беззаперечно включає політичні, дипломатичні, економічні, нелінійні та гібридні засоби нижче рівня збройного конфлікту. Ці засоби можна використовувати не лише для «досягнення стратегічних цілей без військового насильства», але також «несподівано призводять до швидкої ескалації у військову фазу». Військові дії на землі супроводжуються широкомасштабними дезінформаційними операціями, кіберопераціями, різними формами економічного тиску, міжнародною дипломатією тощо. Зокрема, використання росією тактики «гібридної» війни, потенційно може повторитися в інших регіонах, за умови, що місцеві обставини дозволяють такий підхід.

Виходячи з вище зазначених умов, можна стверджувати, що курс набуття повноправного членства України в НАТО є безальтернативним. Набуття повноправного членства України в Альянсі значно посилить обороздатність Альянсу та безпекову ситуацію в євроатлантичному регіоні, і отримає ряд переваг для збільшення рівня захисту власної безпеки.

Євроатлантична інтеграція є стратегічним напрямком зовнішньополітичного курсу України, метою якого є набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору. Прагнення набуття Україною повноправного членства в НАТО зафіксовано в Конституції України та інших стратегічних документах.

Інтеграція до євроатлантичних структур дозволить вийти Україні з так званої сірої зони, у якій опинилась Україна між державами-членами Європейського союзу та НАТО (Польщею, Словаччиною, Угорщиною, Румунією) та країнами Організації договору про колективну безпеку (росія, білорусь) з іншого боку та стати частиною євроатлантичного безпекового простору. В іншому випадку, Україна надалі залишиться в поглядах військово-

політичного керівництва росії плацдармом для реалізації політики територіального ревізіонізму росії, у якій авторитарний характер політичної системи держави дедалі більш посилюється.

Набуття повноправного членства України в Альянсі дозволить значно підвищити рівень власної безпеки та стабільності європейської безпеки. Зокрема, це дозволить провести необхідні реформи для підвищення взаємосумісності державних органів та силових структур до стандартів Альянсу, зміцнити інститут громадянського суспільства, отримати доступ до сучасних технологій у захисті національної безпеки та брати участь безпосередньо у їхній розробці.

Україна як частина євроатлантичного договору значно посилить свій міжнародний імідж та свої позиції серед світової спільноти. Це сприятиме виходу України з геополітичного домінування росії та сприятиме зміцненню стабільності та безпеки в євроатлантичному просторі, у першу чергу, у східному фланзі Альянсі. Сьогодні всі члени НАТО погодились, що Україна має стати членом Альянсу, однак про терміни вступу говорити досить важко. На це впливають воєнні дії, які тривають на території України, пов'язані зі збройною агресією росії проти України, та вимоги від деяких держав-членів Альянсу щодо виконання певних вимог для України перед вступом в Альянс.

Для наближення до стандартів Альянсу Україні варто надалі продовжувати вдосконалювати систему управління власною національною безпекою. Також важливо посилювати співпрацю з Альянсом у правоохоронній та інформаційній сферах, забезпечити прозорість бюджетів, які спрямовуються на національну безпеку та оборону, розширювати співробітництво Збройних сил України з військовими силами Альянсу для впровадження стандартів НАТО у власних збройних силах, посилювати обмін досвідом щодо забезпечення національної оборони між державами Альянсу.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексієвець М., Секо Я. Зовнішня політика України: від багатовекторності до безальтернативності: *Міжнародний збірник наукових праць. Історія, міжнародні відносини*. Тернопіль: Видавництво ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2016. Вип. 17. С. 34-49
2. Алібейлі Е. А. Вибір Україною зовнішньополітичної стратегії в середині 1990-х років: варіант ГУАМу: *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. Київ: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, 2016. №23(2). С. 13-20
3. Андріянова Н. М. Трансформація НАТО: мета, етапи, напрями: *Науковий вісник*. Київ: ВГО Українська академія наук, 2017. №124. С. 342-345.
4. Андрущенко С.В. Геополітична геометрія США-ЄС-Россія-Україна: *Збірник наукових праць*. Київ: Інститут Міжнародних Відносин Київського Національного Університету Імені Тараса Шевченка, 2007. С. 68-78.
5. Барабаш О., Білий В. "Політичні трансформації в Україні та Європі: проблеми та перспективи". Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 2020. Випуск 31. С. 90–97.
6. Беззуб І. Україна – НАТО: стан та перспективи взаємовідносин: *Вісник КНУ ім. Шевченка*. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2019. С. 21-24
7. Березний А. Економічні наслідки розширення НАТО для України: *Економічний часопис*. Київ: Інститут суспільної трансформації, 2014. № 11 - 12. С. 14 - 17.
8. Білий В., Копиця І. "Інтеграційні процеси в Європі та Україні: соціально-гуманітарні та політико-правові аспекти". Київ: Українська академія банківської справи Національного банку України, 2018. 282 с.

9. Вітряк М. Складнощі і перспективи Євроатлантичної політики Л. Д. Кучми. *Науковий вісник*. Миколаїв: Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського, 2019. №2(48). С. 12-19.
10. Воєнна доктрина України. Затверджена Указом Президента України від 24 вересня 2015 р. №555/2015. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>.
11. Вступ України до НАТО – стратегічна мета зовнішньої політики / Кривонос Р.А. та ін. Київ: Інститут Міжнародних Відносин Київського Національного Університету Імені Тараса Шевченка, 2017. Вип. 27. 22 с.
12. Гербст Дж. Підтримка США України продовжуватиметься. Київ: *День*, 2018. № 202. С. 3.
13. Гомонай В. Конституційно-правове забезпечення набуття Україною повноправного членства в Організації Північноатлантичного Договору. Ужгород: Ужгородський національний університет, 2020. № 4. С. 18-21.
14. Гончаренко О. М., Лисицин Е. М., Вагапов В. Б. Поняття національної безпеки в контексті національних інтересів України. Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2012. № 1. С. 18-24.
15. Денисов В. Н. Організація Північноатлантичного договору: *Енциклопедія міжнародного права*. Київ: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2019. Т. 3. 462 с.
16. Декларація про доповнення Хартії про особливе партнерство між Організацією Північно-Атлантичного договору та Україною від 21 серпня 2009 р. Документ 950_021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_021#Text
17. Євроатлантичний вектор України: національна доповідь / Пирожков С. І. та ін. Київ: Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2019. 328 с.

18. Закон України «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики» від 14.11.2009 р. № 1707-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>
19. Закон України "Про військову доктрину України" від 24.09.2015 р. № 761-VIII. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>
20. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо зовнішньополітичного курсу України» від 08.07.2018. № 2091-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2091-19#Text>
21. Закон України "Про національну безпеку України" від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
22. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003. Документ 964-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text>
23. Зленко А. Нейтралітет чи позаблоковість: чи це в інтересах України? *Періодичний журнал*. Київ: Віче, 2009. № 9. URL: <http://www.viche.info/journal/1418/>.
24. Конституція України URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>
25. Комишан О. Ю. Євроатлантична інтеграція—стратегічний напрям розвитку України. Одеса: Одеський національний технологічний університет, 2021. 258 с.
26. Копиця І. Відносини України з Європейським Союзом та НАТО: виклики та перспективи. *Всеукраїнська наукова студентська конференція*. Одеса: Одеська юридична академія, 2020. С. 34
27. Копиця І. Зовнішньополітичні виклики для України: НАТО та інші вектори. Харків: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2018. 187 с.

28. Копиця І. Україна та НАТО: проблеми та перспективи співпраці. *Електронний навчальний посібник*. Ужгород: Ужгородський національний університет, 2018. 126 с.
29. Кордон. М. В. Європейська та євроатлантична інтеграція України: *Навчальний посібник*. Київ: Центр навчальної і практичної літератури, 2010. 2-ге вид. 172 с.
30. Кравченко В., Орлик В. Сучасний стан і перспективи розвитку й трансформації Північноатлантичного альянсу. *Аналітична доповідь*. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень, 2021. 36 с.
31. Макогон Ю. Гібридна війна Росії проти України: енергетичний аспект. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2022. 139 с.
32. Мелешенко Т., Волошин І. Шлях України до НАТО: основні проблеми, здобутки та перспективи євроатлантичної інтеграції. *Український історичний журнал*. Київ: Національний педагогічний університет ім. М. Драгоманова, 2021. № 4. С. 101-127.
33. Панків В., Копиця І. Зовнішня політика України: теорія і практика. Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2007. 27 с.
34. Ніколаєць К. М. Стосунки України з НАТО: проблеми та перспективи. Київ: Інститут історії України НАН України, 2010. 167 с.
35. Організація Північноатлантичного договору. Відповідь НАТО на вторгнення Росії в Україну. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_192648.htm
36. Осадча І. Вплив членства в НАТО на колишні комуністичні країни (на прикладі Республіки Болгарія). *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2015. Т. 29-30. С. 107-110.

37. Поліщук О., Мельник А. Україна-НАТО: стратегічне партнерство. *Науковий журнал*. Київ: Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова, 2012. № 2-3 (131-132). С. 3-31.
38. Портнов А. Дипломатія відновлення незалежності України: зовнішньополітичні орієнтири 1991-1994 років. *Науковий журнал*. Київ: Український центр політичного менеджменту, 2011. № 1(46). С. 103.
39. Постанова Верховної Ради України "Про заяву Верховної Ради України щодо відносин України з НАТО та іншими міжнародними організаціями" від 23.06.2005 р. № 2761-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861/2005#Text>
40. Постанова Верховної Ради України "Про заяву Верховної Ради України щодо заяви Парламентської Асамблеї НАТО щодо підтримки територіальної цілісності України" від 20.11.2014 р. № 1693-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/744/2014/paran5#n5>
41. Саакянц О., Кремень В. НАТО та безпека в Європі: виклики для України. Івано-Франківськ: Прикарпатський університет імені Василя Стефаника, 2004. 165 с.
42. Світовий конгрес українців. Велика Британія та Польща підтримали прискорений вступ України до НАТО. URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/velyka-brytania-ta-polshcha-pirdtrymaly-pryskorenyi-vstup-ukraininy-do-nato/>
43. Соскін О. Українська перспектива щодо набуття членства в Північноатлантичному альянсі. *Економічний часопис*. Київ: Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, 2022. № 3. С. 18 - 19.
44. Стратегія національної безпеки України 2007 р. №105/2007. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1052007-5496>
45. Стратегія національної безпеки України 2012 р. №389/2012. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3892012-14402>

46. Стратегія національної безпеки України 2015 р. №287/2015. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2872015-19070>
47. Стратегія національної безпеки України 2020 р. №392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>
48. Струтинський В. Українсько-польське й українсько-російське стратегічне партнерство в контексті європейських інтеграційних процесів. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2014. № 14. С. 40-49.
49. Суспільне. Затвердили "амбітну" програму роботи на наступний рік: підсумки засідання Ради Україна — НАТО. URL: <https://suspilne.media/627990-rozporcalosa-perse-v-istorii-zasidanna-radi-ukraina-nato-temi-zustrici/>
50. Тодоров І. Історичні, геополітичні та політико-правові засади співробітництва України та НАТО. URL: https://www.ji.lviv.ua/n77texts/Zasady_spivrobitnytva.htm51.
51. Тодоров І. Трансформація взаємин Україна–НАТО у контексті позаблоковості. *Вісник Громадської ліги Україна–НАТО*. 2012. С. 22.
52. Угода між Кабінетом Міністрів України та Організацією НАТО з підтримки та постачання «Про реалізацію співпраці у сфері медичної реабілітації» 17-21 вересня 2015 року. Документ 950_034. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_034#Text
53. Уроки гібридного десятиліття: що треба знати для руху вперед. Матеріали Міжнародної конференції. 7—8 листопада 2018 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/ukiyevi-vidkrilasya-mizhnarodnakonferenciya-urokigibridnogo-desyatilittya-shcho-treba-znati-dlyaruhuvpered>
54. Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного договору. 9 липня 1997. Документ 994_002. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_002#Text

55. Хімей В. Україна в системі міжнародних відносин кінця ХХ – початку ХХІ ст. *Наукові записки з української історії*. Київ: Інститут історії України, 2012. № 29. С. 154.
56. Чупрій Л.В. Євроінтеграційні та євроатлантичні перспективи України в світлі сучасних геополітичних викликів. *Науковий журнал*. Ужгород: Ужгородський національний університет, 2022. № 28. С. 119-123.
57. Шкуратенко О. В. Правові підстави участі України в міжнародних організаціях. *Правова система України: сучасний стан та перспективи розвитку*. Рівне: Рівненський інститут Київського університету права Національної академії наук України, 2014. С. 71–81.
58. Шульц М. Євромайдан як наріжний камінь нової України. Київ: *День*, 2014. № 221. С. 8.
59. Bianchini S. and Combs R. G. Eastern Europe and the Challenges of Modernity. 1800-200. London and New York, 2016. 270 p.
60. Brussels. Office of Information and Press. 2019. 618 p.
61. Chas.news. "I look forward to the day when Ukraine joins NATO," — Biden. URL: <https://chas.news/news/z-neterpinnyam-ochikuyu-dnya-koli-ukraina-vstupit-v-nato-baiden>
62. Georgescu A., Ungureanu R.-S. The Black Sea Region and NATO. Cambridge: MIT Press, 2021. 96 p.
63. Gray C. S. NATO and the Evolving Structure of Order in Europe: Changing Terms of the Transatlantic Bargain. Hull Strategy Paper № 1. The University of Hull, 2019. 95 p.
64. Joint statement by the EU and NATO on the situation in Ukraine. *European Council*. 2022. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/02/28/joint-statement-by-the-eu-and-nato-on-the-situation-in-ukraine/>

65. Joint statement of the NATO-Ukraine Commission at the level of Heads of State and Government. *North Atlantic Treaty Organization*. 2019. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_166624.htm
66. Kubicek P. J., Karatnycky A. *The EU and Ukraine: Between Integration and Neighborhood*. Chicago: Quadrangle Books, 2017. 53 p.
67. Kwasniewski A., Cox P. *After the Orange Revolution. The Consolidation of Democracy in Ukraine*. Cambridge: MIT Press, 2007. P. 45-83
68. Lindberg L. *The Political Dynamics of European Economic Integration*. Stanford: Stanford University Press, 1963. 367 p.
69. van Elsuwege P. *From Soviet Republics to EU Member States: A Legal and Political Assessment of the Baltic States' Accession to the EU and NATO*. Brill, 2008. 585 p.
70. Mitrany D. A. *Working Peace System*. Chicago: Quadrangle Books, 1966. 260 p.
71. *NATO and Ukraine: A Strategic Partnership. International Institute for Strategic Studies*. 2021. URL: <https://www.iiss.org/publications/strategic-comments/2021/nato-ukraine-strategic-partnership>
72. *NATO and Ukraine: From Partnership to Membership. German Marshall Fund*. 2019. URL: <https://www.gmfus.org/publications/nato-and-ukraine-partnership-membership>
73. NATO Secretary General Jens Stoltenberg's press conference on Ukraine and NATO. *North Atlantic Treaty Organization*. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_220665.htm
74. *NATO's Open Door Policy: Opportunities and Challenges for Ukraine. Ukrainian Institute for the Future*. URL: https://uifuture.org/en/publications/nato_s_open_door_policy_opportunities_and_challenges_for_ukraine/
75. *NATO Enlargement: Opinions and Options*. Washington: National Defense University, 1995. 205 p.

76. Partnership for Peace. NATO summit Brussels. NATO Graphics studio, 2014. 8 p.
77. Pipchenko N., Makarenko I., Ryzhkov M. The policy of European and Euro-Atlantic integration as a key factor for Ukraine's transformation. *European Spatial Research and Policy*. 2021. Vol. 28. № 1. P. 265-285.
78. Ptashchenko O., Panasenko H., Liapa M. Institutional Instruments of Ukraine's Euro-Atlantic Integration. *Economic Affairs*. 2022. Vol. 67. № 3. P. 337-344.
79. NATO and European Security: Alliance Politics from the End of the Cold War to the Age of Terrorism. Praeger, 2003. 216 p.
80. Remarks by U.S. President Joe Biden on Ukraine and NATO. 2021 URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2021/06/14/remarks-by-president-biden-on-u-s-arrival-in-brussels-belgium/>
81. NATO in the 21st Century: Challenges and Opportunities. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_18315.htm?selectedLocale=en
82. Speech by the NATO Deputy Secretary General on Ukraine's relationship with NATO. 2021. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_187249.htm
83. Statement by the Minister of Foreign Affairs of Ukraine Dmytro Kuleba on Ukraine's partnership with NATO. 2021. URL: <https://mfa.gov.ua/en/press-center/news/91153-statement-by-the-minister-of-foreign-affairs-of-ukraine-dmytro-kuleba-on-ukraine-s-partnership-with-nato>
84. Statement by the NATO Foreign Ministers on Ukraine. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_194680.htm
85. Statement by the President of Ukraine Volodymyr Zelensky on Ukraine's membership in NATO. URL: <https://www.president.gov.ua/en/news/vistup-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-na-vitrik-73895>
86. Statement by the NATO Parliamentary Assembly on the crisis in Ukraine. URL: <https://www.nato-pa.int/news/nato-pa-statement-crisis-ukraine>

87. Statement by the NATO Secretary General on Ukraine's Independence Day. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_187274.htm
88. Ukraine and NATO: A Historical and Contemporary Overview. *Center for European Policy Analysis*. URL: <https://cepa.org/ukraine-and-nato-a-historical-and-contemporary-overview/>
89. Ukraine and NATO: A New Security Agenda for Europe. Carnegie Endowment for International Peace. 2021 URL: <https://carnegieendowment.org/2021/03/15/ukraine-and-nato-new-security-agenda-for-europe-pub-84121>
90. Ukraine's NATO Ambitions and Russia's Reactions. *Center for Strategic and International Studies*. 2021 URL: <https://www.csis.org/analysis/ukraines-nato-ambitions-and-russias-reactions>
91. Ukraine's NATO Aspirations: Roadmap to Membership. *Atlantic Council*. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2021/06/Ukraine-NATO-Aspirations-Roadmap-to-Membership.pdf>
92. Ukraine's NATO Future: Opportunity and Challenge. Brookings Institution. 2021. URL: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2021/04/Ukraines-NATO-Future.pdf>
93. Ukraine-NATO Relations: The Current State and Prospects. *Razumkov Centre*. 2020. URL: <https://razumkov.org.ua/en/news/ukraine-nato-relations-the-current-state-and-prospects>
94. Ukraine-NATO Relations: The View from Kyiv. Wilson Center. 2021. URL: <https://www.wilsoncenter.org/article/ukraine-nato-relations-the-view-kyiv>
95. Martin P. Alliance Politics, Kosovo, and NATO's War: Allied Force or Forced Allies? Palgrave MacMillan, 2001. 246 p.
96. Lieven A. Ukraine and Russia: A Fraternal Rivalry. United States Institute of Peace Problems, 1999. 208 p.